

BOGDAN STANCIU

Între Schengen și Levant

Reportaje și însemnări de călătorie
prin România, Balcani și împrejurimi

*Fiicei mele, Daria, cu speranța că îi va face
la fel de mare plăcere să descopere lumea*

Cuvânt-înainte

Cartea pe care o țineți în mână este una inegală. Ea reunește reportajele de călătorie pe care le-am publicat pe parcursul anilor în revista *Sinteza*, pe site-ul www.cluj.travel sau în ziarul *Transilvania Reporter*. Inegalitatea constă în faptul că unele au fost scrise *ab initio* ca materiale jurnalistice, documentate cât de riguros posibil am putut, în vreme ce altele sunt o sumă de impresii de călătorie, obturate de doza mai mare de senzații, emoții și subiectivism pe care le are un călător aflat în vacanță, și nu la treabă. Nu știu care sunt mai lesne de citit, nici care conțin informații mai interesante. Pe unele le-am rescris, pe altele le-am scurtat sau le-am lungit. Textul despre întâlnirile de pe Camino este inedit.

*

Am avut ocazia să străbat spațiul românesc – în sens foarte cuprinzător – de la Gyula până la Tighina și de la Hotin până la Veliko Târnovo, iar în august 2014 am ajuns chiar în centrul României, pe o tarla cu sfeclă de zahăr de lângă Făgăraș.

Balcanii au fost a doua destinație predilectă, de la Novi Sad, prin Belgrad, Niș și Skopje, spre Salonic, sau prin Bulgaria, tot spre Salonic, iar apoi în jos, printre minunile Greciei antice, până în Peloponez, și înapoi, spre nord, via Lefkada și coastele

Mării Ionice, spre Albania, Muntenegru, Serbia și Republica Srpska, apoi, din nou, dinspre vest, pe ruta Slovenia–Croatia, de-a lungul coastei dalmate, până în Bosnia și Herțegovina.

Am ajuns în pragul Orientului, la Istanbul și Efes, pe liniile de fractură dintre Orient și Occident, de la Nicosia sau de la Podul Allenby (Israel–Iordania), ori în miezul Levantului, la Amman și Petra, precum și în inima Europei Carolingiene, în satul Schengen, în Trier, Luxemburg sau Amsterdam.

Nu în ultimul rând, și nu întâmplător, am căutat să vizitez cât mai multe state din fostul spațiu socialist. Astfel, am fost de la Tallinn, pe malul Mării Baltice, de unde se văd lumina Finlandei, până la Butrint, în fierbintele sud al Albaniei, de unde se văd insulele grecești. Am urmărit să văd cum s-a descurcat fiecare țară fostă socialistă și sovietică și i-am găsit performerele, în Estonia și Slovenia, țări de buzunar care și-au găsit propriul drum spre prosperitate, digital sau „verde”, dar și prea multe zone rămase în urmă, unde „urlă” sărăcia și deznadejdea, în Republica Moldova, Ucraina și Albania, dar și la marginea capitalei macedonene Skopje, la Vidin sau în unele părți din Dobrogea, Oltenia și Moldova noastră.

Alte popasuri sau trasee – în Italia, Spania, Irlanda, Danemarca, Elveția, Austria, în Tenerife ori în Creta – m-au ajutat și ele să aflu mai multe despre ce am lăsat acasă, fiindcă, după cum se spune, călătorești ca să îți dai seama de unde ai plecat.

Toate aceste experiențe și unele gânduri le găsiți în prezentul volum, construit în trei părți, ca o călătorie dinspre Vest spre Est, cu cea mai consistentă parte în România. La final, în loc de concluzie, un „jurnal de vagon” din prima garnitură de tren care a legat direct Clujul de Viena. Titlul este concluzia de etapă la care am ajuns despre România: o țară la jumătatea drumului.

Pentru toate informațiile prezentate, luați în considerare data la care au fost scrise. Unde am avut cunoștință de schimbările produse între timp, am completat datele în note de subsol.

*

La capitolul „Mulțumiri”, încep cu Mihaela Orban, managerul revistei *Sinteza*, fără încrederea căreia mai nimic din toate acestea nu ar fi existat. La fel ar fi fost fără tactul redactorului-șef, Caius Chiorean, și viziunea fondatorului revistei, sociologul Vasile Dâncu. Colegele Cristina Beligăr și Ruxandra Hurezean, și ele cu dor de ducă, au fost o bună sursă de inspirație. Ideea de a reuni toate textele de călătorie într-o carte mi-a dat-o marele meu amic și camarad, Tiberiu Fărcaș. Elena Gădălean a făcut o treabă remarcabilă lucrând la mai mult decât corectura textelor. Soția mea, Florentina, m-a însoțit de-a lungul a mii de kilometri, iar fotograficul Vakarcș Loránd mi-a fost un tovarăș de nădejde de-a lungul altor mii și mii de kilometri. Părinții mei sunt cei care au rotunjit întotdeauna diurna sau bugetul de vacanță, ca să mă vadă cu bine acasă.

Le mulțumesc lor și tuturor celor care mi-au fost ghizi sau „fixeri” – de la „Biceps”, salvamontistul care m-a remorcat cu coarda până la Bănița, la Petri, studentul care mi-a fost translator prin Găgăuzia. Toți și fiecare fac lumea să se învârtă în direcția cea bună.

Greșelile îmi aparțin în totalitate.

Autorul

PARTEA ÎNTÂI

Occidentul și Mitteleuropa

Schengen, la el acasă

Schengen, un sat din Luxemburg, pe malul râului Moselle, este unul dintre acele locuri despre care a auzit toată lumea, dar unde foarte puțini au ajuns. A fost ocrotit de-a lungul întregii sale istorii de un anonimat deplin, până în 15 iunie 1985, când monotona viață de zi cu zi a fost spulberată de apariția pe splaiul din localitate a unei oștiri de oficiali la patru ace, gărzi de corp, fotografi și cameramani. Toți au urcat la bordul unui vas de agrement, care a ancorat în mijlocul râului. Au stat acolo ceva vreme, timp în care localnicii s-au uitat intrigați la vaporeș, întrebându-se ce se întâmplă. Când politicienii au ieșit înapoi la lumină, Acordurile de la Schengen erau deja semnate, iar satul își începea ascensiunea spre notorietatea mondială.

*

Schengen este frumos ca o carte poștală, ordonat ca o bibliotecă și curat ca o farmacie. Aici se întâlnesc granițele a trei state: Germania, Franța și Luxemburg. Dacă treci podul peste Moselle, ești deja în Germania, și dacă faci dreapta și mai mergi 400-500 de metri, ajungi în Franța. Punctul exact unde

se întâlnesc cele trei granițe se află pe râu, de aceea și tratatul a fost semnat pe un vapor.

La început, acordul a fost convenit doar de Germania, Franța și statele Uniunii Benelux (Belgia, Olanda și Luxemburg). Cum, în iunie 1985, Luxemburgul se afla la președinția Beneluxului, secretarul de stat pentru afaceri externe al micuțului stat, Robert Goebbels, a venit cu ideea ca tratatul să fie semnat în locul unde se întâlnesc Germania, Franța și Beneluxul, adică în Schengen.

Mai multe monumente, un muzeu interactiv, un centru de informare turistică plutitor și un restaurant elegant, toate înșirate pe 200-300 de metri de-a lungul râului Moselle, reușesc să capitalizeze turistic brandul Schengen.

Martina Kneip, energica directoare a Centrului European din localitate, își plimbă în viteză musafirii de-a lungul splaiului de unde s-au urcat acum 30 de ani semnatarii acordului la bordul vasului și unde acum sunt amplasate monumentele. În fața fiecăruia dintre ele ține un expozeu doldora de detalii.

„În ultima perioadă, teama pe care o aud cel mai des exprimată este că nici nu ne dăm seama ce am pierde, dacă s-ar desființa acordul Schengen”, spune fără ocolișuri Martina Kneip, chiar în fața unor bucăți din Zidul Berlinului, amplasate aici în 2010, cu ocazia sărbătoririi a 25 de ani de la semnarea convenției.

Acum, podul peste Moselle este traversat în mod curent de germani și francezi din localitățile de graniță, Perl, respectiv Apach, dar și de mai departe, care vin să alimenteze cu benzină și motorină din Schengen, unde combustibilul e mai ieftin. La fel, luxemburghezii trec podul până în Perl, pentru cumpărături de la supermarketul Rewe, la prețuri mult mai convenabile decât în Luxemburg, sau merg după croasante la Apach.

Lucrurile nu au stat însă întotdeauna așa, ba chiar granițele erau o problemă cotidiană pentru localnici. „Înainte de

semnarea acordului, dacă mergeam 150 de metri mai încolo de sat, trebuia să trecem prin punctul de frontieră. Aveam peste tot puncte de control, indiferent dacă voiam să mergem în Germania și Franța”, își aduce aminte primarul comunei, Ben Homan, un bărbat trecut de 50 de ani. „Era o mare bătaie de cap. Controale peste tot. Un punct de control la un capăt al podului, altul, la celălalt capăt”, își aduce aminte și englezul Andrew Allen, stabilit în Schengen încă din 1978. Împreună cu prietena sa din Germania, se bucură din plin de o plimbare într-o zi neobișnuit de caldă de noiembrie: au mers până în Germania, apoi s-au întors în Schengen, să ia masa de prânz.

*

Schimbarea nu a venit imediat după semnarea tratatului, fiindcă acordul a rămas doar un document până în 26 martie 1995, când a fost pentru prima dată aplicat, mai întâi în cele cinci țări fondatoare plus Spania și Portugalia. „Ca să fim cinstiți, după ce acordul s-a semnat, nu s-a schimbat mare lucru, în prima fază. Punctele de control existau în continuare, dar localnicii puteau să-și pună o bulină verde pe mașini, semn că nu aveau nimic de declarat la vamă, și treceau fără să fie controlați”, povestește primarul Homan.

„În a doua fază, de implementare propriu-zisă a acordului, punctele de control au dispărut, iar acest lucru a fost extrem de important pentru noi, mai ales fiindcă producătorii noștri de vin aveau vii pe celălalt mal al râului Moselle, în Germania sau în Franța. Iar oamenii de aici aveau legături foarte strânse cu cei de peste graniță. Au început să meargă la Perl, în Germania, sau la Apach, în Franța, să cumpere una-alta, iar acest lucru în viața noastră de zi cu zi este foarte important, pentru că nu mai trebuie să pierzi vremea la punctele de control”, mai spune primarul.

Spațiul Schengen s-a mărit în continuare cu noi state, care, mai întâi, au semnat acordul și apoi l-au implementat, adică au desființat punctele de control de la granițele cu alte state din zona Schengen.

În urma acestei evoluții fulminante – pe care, după cum spune Martina Kneip, nimeni nu o anticipa, când s-a semnat tratatul –, Spațiul Schengen a ajuns să cuprindă 26 de state, cu o populație de 417 milioane de locuitori și o suprafață de 4,4 milioane de kilometri pătrați.

„Suntem cel mai cunoscut sat din lume. Noi sau Bethlehemul”, zâmbește primarul din Schengen. Efectele notorietății pe care a dobândit-o satul s-au făcut simțite tot treptat. În 2006, comuna din care face parte satul și-a schimbat numele din Remerschen în Schengen. Apoi, în 2011, Schengen a absorbit alte două comune, pentru un total de nouă sate.

Au început să apară și anecdotele pe seama numelui satului. Una spune că un localnic din așezările care au fuzionat în 2011 cu comuna Schengen a vrut să meargă în concediu în Turcia. Pe aeroportul din Amsterdam, unde trebuia să schimbe avionul, văzând că sunt două fluxuri de călători, unul pentru Schengen, altul non-Schengen, el s-a plasat, firește, pe fluxul de Schengen. Un angajat al aeroportului l-a îndrumat să se ducă spre zona non-Schengen, dar omul a contracarat arătându-i că are buletin de Schengen, deci, evident, trebuie să meargă pe unde e scris numele.

*

Chiar dacă s-au dematerializat, granițele sunt tot acolo, dar se manifestă mai subtil. Poate părea greu de crezut, însă, venind dinspre Luxemburg, primul fapt pe care îl remarci dincolo de podul peste Moselle, în Germania adică, este că lucrurile nu sunt chiar așa de bine puse la punct. Imediat pe stânga sunt

două panouri de semnalizare strâmbe și ruginite, lucru de neînchipuit în micul stat învecinat. Mai departe, un sens giratoriu, în apropierea căruia trecerile de pietoni sunt prost semnalizate. La stânga din sensul giratoriu, se află un restaurant cu bucătărie internațională, o rotiserie și, un pic mai sus, popularul supermarket Rewe. La dreapta, e drumul spre Franța, mărginit de o bandă pentru biciclete și pietoni, pe care se plimbă două doamne în vârstă, ieșite la promenadă. Una dintre ele poartă în lesă un cățel.

Ieșirile/intrările din Luxemburg și Germania sunt semnalizate cu panouri albastre, cu numele statelor în mijlocul celor 12 steluțe galbene de pe steagul Uniunii Europene. În Franța nu e cazul. Primul lucru scris în franceză e un panou de „Cedează trecerea”, semnul de intrare în Apach și, ceva mai încolo, câteva panouri de orientare turistică. Din ele aflu că te găsești în „Țara Celor Trei Frontiere”, împânzită de trasee cicloturistice și de drumeție. Un pic mai încolo aflu că pista pentru pietoni și biciclete pe care se plimbau doamnele cu cățelul se numește „Calea Robert Schumann”, după unul dintre fondatorii Uniunii Europene. Apar și primele hârtii aruncate pe jos și PET-uri în tufișurile de la marginea drumului. În Luxemburg, pentru așa o dezordine, probabil ar cădea guvernul.

Dar primul lucru care iese cu adevărat în evidență la intrarea în Franța este silueta unei replici la scară redusă a Turnului Eiffel, aflată pe marginea șoselei, la intrarea în Apach. Lângă el se găsește o masă de picnic, unde o familie tocmai a terminat de mâncat. Se numesc Mehmedovic și sunt de origine bosniaci musulmani. S-au refugiat în Franța în urmă cu 14 ani. Senada, o adolescentă care vorbește engleza, spune că, împreună cu sora ei, tatăl și o verișoară au plecat din Nancy spre Trier, distanță de 150 de kilometri, pentru cumpărături la Lidl și Aldi. „Ne luăm ce ne trebuie, fiindcă e mai ieftin. Nu vizităm nimic, doar

shopping”, mai spune tânăra. Întrebată despre spațiul Schengen și satul din vecinătate cu același nume, dă din umeri cu un zâmbet. Aparent, nu știe mare lucru.

Toată generația tânără pare să fie în această situație, iar absența frontierelor e considerată un fapt de la sine înțeles, subliniază primarul din Schengen. „Cei tineri, cum sunt fiicele mele, nici măcar nu știu că existau frontiere. Se plimbă de jur-împrejur fără să aibă cea mai mică idee despre cum era înainte, cu toate acele controale. Nu știu nici cum era să schimbi bani, fiindcă înainte erau mărcile germane, francii, dar acum avem euro peste tot. Fiicele mele nu realizează faptul că traversează o frontieră”, spune, cu un ușor năduf, Ben Homan. „La fel, vecinii germani vin aici să alimenteze cu benzină și, dacă sunt întrebați, nu știu nimic, spun că au venit să bea o cafea și să bage benzină. Pe de altă parte, sunt turiști care vin din Bombay, din Coreea, special ca să vadă locul unde a fost semnat acordul, iar cei care locuiesc la zece kilometri de aici nu realizează acest lucru”, mai spune primarul.

*

Văzut de pe partea cealaltă a râului Moselle, din Germania sau Franța, Schengen pare decupat dintr-o poveste, cu castelul, biserica și străzile strâmte așezate sub un șir de coline plantate cu viță-de-vie, pe care toamna le-a pictat în galben cald și ruginiu regal. Viile și maeștrii vinificatori dau viață unui vin alb încântător. Crama „Domaine Henri Ruppert”, cu o arhitectură modernă, legată organic de dealurile din jur, este situată pe coama unei coline, la o aruncătură de băț de centrul satului.

Frecvent, la cramă se organizează degustări pentru turiști. Primul vin care se servește este „Esprit de Schengen”, un crémant (vin spumant) ușor, cristalin și fin. „Este un brand bun: când vorbești de Schengen, te gândești la ceva de calitate”,

spune oenologul care conduce degustarea. Producătorii de vin din regiune sunt primii care au început să folosească acest nume, Schengen, pentru etichetele vinurilor pe care le fabrică, îl completează primarul Ben Homan.

Dar rezultatele pe plan economic de pe urma numelui de abia acum încep să se contureze. În ultimii ani au început să vină foarte mulți turiști din toată lumea să vadă locul unde a luat ființă Spațiul Schengen. „Majoritatea acestora sunt în trecere, fac un tur prin Europa și vor să vadă și locul acesta. Dimineața sunt aici, după-amiaza au ajuns deja la Bruxelles. Mai ales celor care vin cu autocarul încercăm să le oferim pachete turistice care să îi țină mai mult în această zonă, a văii Moselle și, în general, în Luxemburg”, mai spune primarul.

*

Muzeul European din Schengen spune într-un mod atractiv istoria despărțirii de granițe. Sunt expuse uniforme de grăniceri, pașapoarte etc. Mai multe *desk*-uri multimedia relatează despre cum era viața înainte și după abolirea frontierelor. Totuși, într-o sâmbătă neobișnuit de călduroasă de noiembrie, sunt mai mulți oameni pe terasa restaurantului de lângă, la un vin, o bere sau la o cafea, decât înăuntru. Peste drum, se află Monumentul Coloanele Națiunilor, cu câte o stea pentru fiecare țară membră Schengen. Pe splaiul unde se află monumentul, lumea a ieșit la plimbare. Printre trecători se numără și familia Leclerc. Mady (40 de ani), funcționar la un birou de avocatură din Luxemburg, a ieșit la plimbare alături de mama sa, Nicole, care împinge căruciorul în care se află mezinul familiei, un băiețel în vârstă de trei luni. „Ni s-a schimbat viața, asta s-a întâmplat”, spune Mady când e întrebată despre ce efecte a avut acordul în satul Schengen. „De exemplu, mama mea locuiește într-o rezidență pentru seniori, în Perl. Dacă nu

ar fi existat acordul, ar fi trebuit să trecem prin două puncte de control ca să ne vedem. E drept, vameșii îți știau de obicei mașina și te lăsau să treci fără alte controale. Dar acum putem să facem când vrem shopping dincolo și cei de dincolo, aici. Ne putem deplasa unde vrem”, spune femeia.

Fiul ei, Anas, este un boț de bebeluș de trei luni care privește lumea de sub streășina căruciorului. Fără să aibă habar, este întruparea firavă a multora dintre dilemele și speranțele legate de Uniunea Europeană. Tatăl său este egiptean, iar Mady este căsătorită cu el doar după tradiția musulmană, nu și din punct de vedere legal. Acum, el așteaptă, în Egipt, să primească viza care – ce ironie! – se numește Schengen, pentru a putea veni să trăiască alături de familia sa din comuna Schengen. „Sper să nu se desființeze acordul, date fiind problemele cu refugiații... De multe ori nici nu ne dăm seama ce avem, doar când îl pierdem”, încheie Mady Leclerc. (Noiembrie 2015)

Amsterdam, orașul tuturor libertăților

Capitala *de jure* a Olandei are o reputație de destinație ușuratică în România. „Ai fumat [marijuana]?” și „Ai fost în Red-light District [zona prostituatelor]?” cam acestea sunt primele două întrebări – și poate singurele – pe care le primești când te întorci dintr-o călătorie din Amsterdam.

Bineînțeles, Amsterdam este mult mai mult decât o sumă de *coffee-shop*-uri – multe dintre ele la limita salubrității – și de spectacolul destul de trist al prostituatelor din vitrine. Dar, fără exhibarea viciilor în stradă, nu ar fi ceea ce este: orașul tuturor libertăților.

Un mușuroi uman al lumii libere este piața din fața Gării Centrale, locul unde se stabilește de obicei primul contact dintre călător și oraș. Tramvaiele glisează pe insula artificială,

printre miriade de oameni care fojgăiesc încolo și încioace. Pe dreapta, e punctul de plecare al vaporeșelor, pe stânga și mai în secund plan, dincolo de un ochi de apă, se lăbărțează o biserică gotică. O negresă grasă ține un carton în mână, pe care scrie că Iisus ne iubește pe toți. Doi tineri îndrăgostiți, un el și un el, se țin de mână, înainte de a trece strada pentru a porni în explorarea orașului, pe marele bulevard Damrak. Centrul de informații pentru turiști e situat tot aici, într-o clădire cu înfățișare de conac de secol al XIX-lea.

O bună idee e să vă faceți acomodarea cu orașul la bordul unui vaporeș, de-a lungul unei excursii pe canale, una dintre atracțiile „obligatorii” ale Amsterdamului. Majoritatea croazierele ocolesc insula gării centrale prin spate, pe râul Ij, și îi aduc pe pasageri în fața unei clădiri de fier care seamănă cu un rechin verde, proiectată de celebrul arhitect italian Renzo Piano. Se numește NEMO și este un muzeu al științei.

Înainte de a intra pe canalele propriu-zise, vaporeșul dă o tură și prin fața unei impresionante corăbii de lemn cu trei catarge. Aceasta este replica fidelă a vasului *Amsterdam*, unul dintre cele mai mari ale Companiei Olandeze a Indiilor Orientale, care s-a scufundat chiar la primul său voiaj, în 1749. Munca de reconstituire a corăbiei a durat cinci ani și a fost gata în 1990. De atunci noul velier *Amsterdam* stă ancorat în fața Muzeului Național Maritim.

Croazierele vaporeșelor continuă pe canalele din centrul orașului și se încheie în același loc din fața gării. Ghidajele includ fragmente din istoria orașului, inspirate de clădirile înalte și subțiri care defilează ordonat în stânga și dreapta.

După întoarcerea din croazieră, e vremea să luați orașul la pas. Aici, deja fiecare călător își poate construi propriul Amsterdam, de la pasionați de artă la iubitori de istorie și arhitectură, la amatori de droguri ușoare legale sau amor pe bani,

metropola libertății are oferte de nerefuzat. Orice ați alege, nu vă veți putea feri de un lucru – spectacolul străzii. Pentru o supradoză din acest „drog”, petreceți jumătate de oră în piața Dam, kilometrul zero al Amsterdamului. Simultan, aici puteți găsi un Yoda levitând, o Doamnă cu Coasa fumând „iarbă”, entuziaști care oferă îmbrățișări gratis, tineri care îndeamnă la pocăință sau un scoțian cântând „Amazing Grace”, la cimpoi. Luați-vă porția de artă stradală lângă un corn de hârtie, umplut cu cartofi prăjiți și maioneză – varianta olandeză a fast-foodului.

De aici încolo, fiecare cu Amsterdamul lui. Limita este doar libertatea celui alt.

*

Dacă Amsterdam e o junglă urbană, există și o grădină urbană olandeză, iar aceea este Amersfoort. Orașul de dimensiuni medii (în jur de 150 000 de locuitori) trăiește în umbra mai marelui Utrecht, nu departe de și mai marele Amsterdam.

În Amersfoort nu sunt *coffee-shop*-uri (cel puțin nu ostentative), nici cartier „roșu”. Există însă o piață de flori și una de pește, brânzeturi și legume, deasupra cărora plutește muzica de carillon, venită din turnul care domină piațeta centrală. Dacă există o Europă Occidentală idilică, aceasta se materializează în fiecare weekend, în jurul bisericii centrale din Amersfoort, unde vânzătorii își deschid tarabele cu bunătăți, apoi, la amiază, le strâng pentru a face loc pietonilor ieșiți la plimbare.

Amersfoort este un triumf al planificării urbane. Centrul istoric pietonalizat este străbătut de canale și străduțe medievale, flancate de clădiri vechi cu ținute impecabile; dar și câteva clădiri noi, care par că se ridică organic din cele mai vechi. Două șosele înconjoară concentric nucleul istoric. Dincolo de cea mai importantă dintre ele, cu benzi largi și trotuare pe măsură, se

găsesc cartierele rezidențiale sau nucleele urbane noi, precum Eemplein, cu zone de promenadă, shopping și divertisment.

Câteva străzi care pleacă din centrul istoric străpung ca niște raze șoseaua circulară, pentru a ajunge în zonele de dezvoltare urbană mai nouă. Peste tot, de-a lungul, latul și curmezișul orașului, piste, pasaje și parcuri pentru biciclete. (Ianuarie 2016)

Aarhus, un oraș din viitor

La începutul lunii mai, Aarhus abia se dezmoștește după lunga iarnă daneză. Bannere care sărbătoresc statutul de Capitală Culturală Europeană din acest an al orașului împânzesc centrul pietonal și gara. Dar cam atât, deocamdată. Programul cultural va începe să „duduie” câteva săptămâni mai încolo, când va debuta și sezonul estival. Până atunci, un singur birou de informații turistice deservește turiștii, care deja încep să forfo-tească, și acela în port, nu în centru. Chiar mai puțin convenabil, principalele două porți de intrare în oraș, gara și autogara, nu au niciun indicator spre biroul de informații.

Partea bună e că Aarhus este – în zona centrală, cel puțin – de dimensiuni comparabile cu Clujul, astfel încât se poate ajunge pe jos în 15-20 de minute în aproape toate punctele de interes ale orașului.

Metropola părții continentale a țării lui Hamlet – capitala, Copenhaga, e pe o insulă – sclipește sub soarele strălucitor, dar rece. Terasale sunt întinse de-a lungul râului Aarhus și în centrul pietonal, chiar dacă de dimineață de abia a trecut de 10°C, cu tot soarele strălucitor.

Danezii, înalți, atletici și amabili, ies pe stradă să se bucure de vremea frumoasă, la o cafea – lungă, slabă și multă, în stil american – și un suc de fructe, sau mic-dejun. Orașul e aranjat și ordonat, prietenos cu bicicliștii și pietonii.

Centrul de informații turistice funcționează în impunătoarea clădire Dokk1, care nu poate fi ratată, fiind situată chiar pe malul Mării Baltice, la mică distanță de gară și autogară. Arhitectura clădirii este spectaculoasă, în formă de heptagon, amplasat pe o prismă de sticlă. Aici funcționează biblioteca orașului și serviciile primăriei care au legătură directă cu cetățenii.

Dokk1 este un excelent punct pentru a începe explorarea orașului, urmând cursul râului Aarhus, amenajat impecabil. Din nou, acesta este, ca dimensiuni, comparabil cu Someșul, dar orice altă comparație se încheie, din nou, aici. Punerea în valoare a cursului de apă din Cluj la nivelul celui din Aarhus este doar un vis¹: maluri cu terase de lemn, coborând în trepte, peluze tunse îngrijit, iar acolo unde malurile sunt de beton, verticale, acestea au fost acoperite cu vegetație ornamentală. Un mal al râului, cel dinspre centru, este o esplanadă pietonală, pe celălalt se circulă cu mașinile. Simplu și eficient.

Urmând calea apei, pe dreapta apare un parc minimalist, cu instalație cinetică, iar pe stânga și un pic mai sus se ițește clădirea ARoS, muzeul de artă la orașului, un fanion al anului cultural 2017. ARoS nu excelează printr-o arhitectură care să-ți taie respirația. Este, în mare, un cub de beton și sticlă, dar e de neuitat, fiindcă deasupra acoperișului are instalată o pasarelă în formă de inel, ca o coroană, vopsită ROGVAIV.

Astfel, de la înălțimea pasarelei, Aarhus poate fi observat în fiecare dintre culorile curcubeului, pe rând. Experiența este fantastică. În tonuri de la roșu la violet, trecând prin oranj, galben, verde, albastru și indigo, siluetele clădirilor înalte ale orașului se decupează de pe un cer care își schimbă și el culoarea, ca într-un caleidoscop.

¹ Între timp, malurile Someșului au fost prinse în două proiecte cu finanțare europeană, aprobate în 2020, care le vor transforma radical.

Ca să ajungi la pasarela-inel, trebuie să plătești biletul de intrare la muzeu. Așadar, plimbarea la înălțime face parte din experiența artistică integrată pe care o oferă muzeul. Când l-am vizitat, vedeta expozițiilor era una dedicată grădinii, compusă din două secțiuni, una, „clasică”, cu picturi semnate de artiști celebri, a doua, interactivă și contemporană, prezenta modul cum omul influențează natura, prin instalații eco-artistice vii, create cu ajutorul plantelor cultivate de autori.

Următorul obiectiv pe lista „*must see*” stabilită împreună cu angajata de la centrul de informații turistice a fost Den Gamle By, Orașul Vechi pe românește, un muzeu în aer liber care recrează viața urbană a Danemarcei, cu începere din anii 1600 până în anii 1970. Greul este dus de epoca marelui Hans Christian Andersen (secolul al XIX-lea). Case orașenești din toată Danemarca au fost demontate și aduse la Aarhus, iar în interiorul lor a fost refăcută atmosfera, nu întotdeauna plăcută, a atelierelor cizmarilor, pantofarilor, dulgherilor, tâmplarilor sau tipografilor de altădată.

În Orașul Vechi, obiecte originale și replici fidele sunt decorurile unei povești vii, care se derulează de-a lungul câtorva kilometri de străzi și al unui mic curs de apă. Personajele vii, costumate în bunicuțe cu ochelari care croșetează într-un ungher al camerei, sau în ucenici mai mult sau mai puțin puși pe muncă, populează povestea orașului danez. Dacă obosiți, puteți opri pentru o prăjiturică și cafea, sau pentru o masă îndestulată, la restaurantul *vintage* al muzeului, unde lichidele fierbinți sunt servite din ceșcuțe de porțelan.

După-amiază, când se fac vreo 15°C, parcurile sunt pline, tineri în mânecă scurtă fac curte pe pătură fetelor, iar un curajos face plajă la bustul gol, pe un gazon tuns milimetric. Venit din România, te bucuri că poți rămâne doar în tricou și polar.

Lipită de Orașul Vechi se află altă atracție majoră a Aarhusului, Grădina Botanică. Iarăși, aceasta poate fi comparată cu cea din Cluj, fiind străbătută de un curs de apă și amplasată pe un deal domol, dominat de două sere. Diferența esențială între cele două grădini botanice este că în Aarhus ea funcționează ca un parc public, fără gard de protecție și taxă de intrare. La fel, serele se pot vizita gratuit. Vă puteți imagina o grădină botanică din România, ca un parc orașenesc!? Poate în viitor.

La întoarcere spre autogară sau gară se poate scurta drumul prin centrul pietonal, cu o piață largă și o biserică istorică pe măsură. Zona este una plină ochi de magazine și malluri. Amatorii de cumpărături trebuie să știe că orașul a fost declarat cea mai bună destinație de shopping din Scandinavia.

Alte atracții ale orașului, situate mai departe de zona centrală, sunt Moesgaard, un foarte apreciat muzeu de arheologie și etnografie vikingă, cu intrarea liberă, sau parcul de distracții Tivoli Friheden. (Mai 2017)

Tallinn. Evul Mediu vine prin Wi Fi

Tallinn nu este un „suspect de serviciu” pe harta destinațiilor de vacanță favorite ale românilor, dar o vizită, oricât de scurtă, în acest oraș fermecător de la Marea Baltică poate deveni o amintire dragă pentru tot restul vieții sau, la fel de bine, un motiv pentru a reveni de câte ori ai ocazia.

*

Trăsăturile Tallinnului, blurate de succesul turistic al strălucitoarelor metropole din Nordul european, se clarifică cu fiecare pas făcut prin Orașul Vechi și prin cel nou, la fel cum o imagine se clarifică în timpul focalizării. Din „zgomotul” unui clișeu tulbure, încep să se distingă turnurile rotunde, cu acoperișurile

conice, zidurile puternice, pe lângă care cele din orașele transilvane par niște glume, piețe și piațete conservate ca niște capsule ale timpului, străzi pavate cu piatră, case zdravene de burghezi prosperi, pasaje romantice cu arcade deasupra.

Mai mic decât Stockholm, Copenhaga sau învecinatul Helsinki, Tallinn se definește, în primul rând, ca un mare parc tematic medieval, unde la tot pasul se întâlnesc tinere domnițe cu părul de aur (natural) și voinici vânjoși, în cămăși rugoase, hangițe planturoase, cu bonete albe, jupâni burtoși în catifele grele și călugări în rase posomorâte.

Dar, dincolo de vechea incintă a orașului, Tallinnul pulsează în avangarda lumii digitale a secolului XXI, o inimă plină de viață pentru o națiune miniaturală, de doar 1,3 milioane de locuitori, într-o țară cât Moldova românească.

Printre inovațiile susținute de infrastructura online excepțională a orașului se numără transportul public gratuit (pentru localnici), uzinele vechi, reinventate ca huburi creative, cvartalele industriale năpârlite, transformate în spații de shopping futuriste ori zgârie-norii, sticlind în distanță, ca o a doua centură de apărare a orașului.

*

Autobuzul nr. 2, care face legătura între micuțul, dar prietenosul aeroport din Tallinn și oraș, ajunge exact la 23.20, ora afișată pe tabelul din stație. E noapte și vehiculul pare că s-a materializat din senin în fața stației, ca într-un film cu Harry Potter. Înăuntru, primul șoc – șoferul ascultă tare un radio în rusește. Știam că aproape 40% din populația Tallinnului este de etnie rusă, așa că surpriza a fost mai degrabă una de context: soseam pentru un summit al Uniunii Europene, dar primele cuvinte pe care le auzeam în orașul-gază erau în limba rusă.

De la geamul autobuzului, Tallinnul în noapte face o primă impresie memorabilă. Străzile largi, asfaltate impecabil, cu trotuare lună și bec, își fac drum printre clădiri noi, care par că plutesc pe luminile ce se reflectă pe fațade. Pe ele și printre ele, anunțuri, reclame, nume de firme și indicații într-o limbă bizară, care nu seamănă decât cu finlandeza și are aceleași rădăcini cu maghiara, dar nicio asemănare fonetică. E o atmosferă stranie, ca și când ai fi aterizat într-un oraș de pe altă planetă.

Dimineața însă, Tallinul pare că s-a transformat într-un alt oraș, prietenos și relaxat. Cu 450 000 de locuitori, este una dintre cele mai mici capitale din Uniunea Europeană, ceva mai mare decât Timișoara sau Cluj. Comparațiile cu orașele românești se cam încheie aici, deoarece Estonia pare că a lăsat în urmă – cu puține excepții – societatea socialistă în cadrele căreia a evoluat în a doua jumătate a secolului trecut. Nu există trotuare cârpite, buruieni care țâșnesc la colțuri, borduri sfărâmate, flegme, mucuri de țigară, hârtii și claxoane. Mașinile rulează într-un flux constant în jurul Orașului Vechi, fără ambuteiaje, într-un vuiet monoton, cadențat de zgomotul tramvaielor, majoritatea vechi, dar și câteva noi-nouțe.

*

Dincolo de această centură de trafic, se află Margareta cea Grasă – numele de alint al celui mai gros turn de apărare al cetății, un bun loc de plecat în explorare, dacă ești cazat în apropiere de port.

Situată în partea cea mai vulnerabilă a orașului, cea dinspre port, Margareta adăpostește în pânțelele ei, acum, Muzeul Maritim al Estoniei. Foarte aproape de turn, în exteriorul zidurilor, se află un parc memorial care îi omagiază pe cei decedați în urma scufundării feribotului *Estonia*, în 28 septembrie

1994. Au murit atunci 852 de persoane în cea mai mare tragedie colectivă din istoria postcomunistă a Estoniei.

Dincolo de Margareta cea Grasă și poarta cetății care se arcuiește în continuarea ei începe Orașul Vechi. Străzile se încrucișează aici într-un tipar urban complicat, așa că cel mai bine este să vă lăsați duși de inspirație și de firișoarele de turiști, care converg, inevitabil, spre piața centrală a orașului.

Asigurați-vă însă că, pe parcurs, treceți de-a lungul zidurilor de pe strada Laboratooriumi, o zonă mai puțin aglomerată, aproape de Margareta, de unde se pot urmări liniile puternice, dar elegante ale fortificației. Spre comparație, zidurile sunt mai înalte cu cel puțin doi-trei metri decât cele păstrate pe strada Cetății de la Sibiu – cel mai puternic oraș fortificat din actuala Românie –, iar deasupra lor se înalță încă și mai sus turnurile de apărare.

În zonele cele mai înalte, zidurile Tallinului se ridică încă până la 15 metri. Ele sunt vizitabile pe două secțiuni, una care pornește de la Poarta Mănăstirii (Kloostrivärav), situată în continuarea străzii Laboratooriumi, și alta de la Poarta Viru. Secțiunea din dreptul Porții Mănăstirii traversează trei dintre turnuri, fiind astfel cea mai interesantă.

Primele fortificații ale Tallinnului au fost construite în secolul al XIII-lea, iar pe parcursul secolelor următoare, sistemul de fortificații a devenit unul dintre cele mai mari și mai puternice din Europa de Nord. Mai mult de jumătate din fortificație s-a păstrat până în zilele noastre, de-a lungul a aproape doi kilometri de ziduri, cu 26 de turnuri de apărare, două porți integrale și două fragmente de porți.

Importanța acestor fortificații și starea bună în care s-au conservat, împreună cu tot Orașul Vechi, au determinat introducerea întregii arii în Patrimoniul Mondial UNESCO, în 1997.

*

Pe măsură ce te apropii de kilometrul zero, crește numărul restaurantelor, al teraselor, al magazinelor cu suvenire sau cu bijuterii, care au în centru celebrul chihlimbar de la Marea Baltică. Cum competiția e dură, fiecare antreprenor a trebuit să dea dovadă de inventivitate. Prin urmare, vitrinele par că se întrec între ele în design, iar terasele și restaurantele, în atmosferă.

Piața centrală, sau Piața Primăriei, în estoniană „Raekoja plats”, are ca personaj principal, după cum îi spune și numele, vechiul sediu al primăriei, clădire cu alură de biserică, având turn în care se poate urca și un pub medieval excelent amenajat, la parter. Vara, piața este ticsită de terase și tarabe cu suvenire și/sau obiecte artizanale. Iarna, este una dintre cele mai frumoase Piețe de Crăciun din nordul Europei, cu o tradiție din 1441.

Cea mai importantă clădire din piață este, firește, cea a primăriei, care datează din 1402–1404. Este singura primărie gotică păstrată în întregime în această parte a Europei. În sezonul estival, clădirea este deschisă ca muzeu, iar în turnul înalt de 64 de metri se poate urca și mai târziu, toamna, atât timp cât vremea rămâne plăcută.

Spre deosebire de Casa Sfatului din Brașov, spre exemplu, care a fost o clădire cu funcțiune similară, primăria din Tallinn este „înviată” de prezența unui personaj îmbrăcat în rasă de călugăr, care îți taie biletul pentru urcat în turn, și a chelnerițelor, în straie de hangițe, de la pubul de la parter. Dimensiunile, de asemenea, fac diferența, primăria Tallinnului medieval fiind mult mai mare.

A doua cea mai importantă clădire a pieței centrale este farmacia. Cea mai veche spițerie care a funcționat în clădire este menționată încă din 1422. Și acum, imobilul găzduiește un

muzeu de profil, dar și o farmacie modernă, care vinde și câteva leacuri medievale, ambalate ca suvenire, precum migdale „împachetate” în marțipan sau un amestec de ierburi peste care trebuie turnată vodcă pentru a da energie – de toate feburile – bărbaților. Farmacia are și o interesantă sală-muzeu.

Piața Primăriei este legată de Poarta Viru – un alt simbol al orașului – printr-un șuvoi de turiști. Dacă vrei să fentați aglomerația, alegeți calea paralelă, pe micuța stradă care pornește în jos de la farmacia medievală și apoi pe Pasajului Sfintei Ecaterina (Katariina käik). Acest pasaj este una dintre cele mai frumoase străzi medievale ale orașului, cu nimic mai prejos de celebra Stradă a Aurarilor din Praga. La capătul pasajului, se află altă stradă care afișează un segment intact din zidurile orașului. Dar, mai pitorești decât fortificațiile, sunt aici tarabele la care câteva doamne mai în vârstă vând pulovere, mănuși, fulare, șosete sau căciuli tricotate, groase de un deget, care să te protejeze de toate gerurile Rusiei și vânturile Balticii. Îmbrăcămintea tricotată este, de altfel, o trăsătură caracteristică a localnicilor, care o poartă încă din primele zile de toamnă până în aprilie târziu.

Peste toate și printre toate, invizibile ca aerul, conexiunile internet wireless gratuite împânzesc orașul vechi și cel nou. De-a lungul a trei zile petrecute în Tallinn, de câte ori am verificat dacă există o rețea wireless accesibilă gratuit, era. Aproape fiecare hotel, hostel, restaurant are Wi Fi gratuit, iar principalele piețe și parcuri sunt acoperite de cele publice.

Tallinn se mândrește și cu un frumos palat baroc, aflat la marginea orașului. Kadriorg a fost construit de țarul Petru cel Mare, pentru a doua sa soție, Ecaterina. Acum muzeu de artă, palatul este înconjurat de un parc de 70 de hectare și are în față un spațiu de promenadă cu aranjamente florale. În apropiere

se află și palatul prezidențial, păzit – la vedere – doar de doi soldați, în costume ceremoniale.

*

Ca foarte multe orașe medievale, și Tallinnul s-a dezvoltat la poalele unui deal, pe al cărui vârf a fost construită prima cetate. Dealul se numește Toompea și la el se ajunge din Orașul Vechi pe o altă stradă ca de basm, numită Pikk Jalg (Cizma Lungă). De pe Toompea se deschide o perspectivă pitorească asupra orașului vechi și nou, la fel cum, în România, se vede Clujul de pe Cetățuie. Spre deosebire de Cluj¹, în Tallinn sunt amenajate două platforme de belvedere, pline mai tot timpul cu turiști care fac fotografii. Tot pe Toompea se află și cea mai importantă biserică ortodoxă a orașului, un conglomerat pastelat de cupole și turnuri, care aduce un aer de Rusie țaristă peste burgul hanseatic.

În vârful dealului, se găsește castelul cu același nume, prima fortificație a orașului. Aceasta a fost ridicată, potrivit tradiției, la începutul Evului Mediu de păgânii estonieni, sub numele Lyndanisse, și a fost cucerită de cruciații danezi în 1219. Acum, clădirea, care a suferit numeroase faze de construcție și reconstrucție, găzduiește Parlamentul Estoniei.

Interesant loc de depozitare și exprimare a suveranității unei națiuni, ar putea remarca un cinic, dat fiind faptul că primul nume sub care a fost cunoscut castelul a fost cel de „*Castrum Danorum*” (Cetatea Danezilor, în latină).

La fel de paradoxală este și evoluția numelui orașului. Astfel, denumirea actuală este, de fapt, traducerea în estoniană (Taani-linna) a „*Castrum Danorum*”, dar ea nu se folosește

¹ Un proiect major de valorificare a Cetățuiei din fonduri europene este planificat pentru perioada 2021–2027.

decât din 1918, anul în care Estonia și-a dobândit pentru prima dată independența. Până atunci, Tallinnul a fost cunoscut sub numele său german, Reval, derivat din termenul estonian „Revala”, denumirea comitatului din care făcea parte în momentul cuceririi daneze.

Adică, numele estonian, actual, al orașului este inspirat de realități daneze, în vreme ce numele anterior, german, era inspirat de realități estoniene.

Revenind, Toompea și Orașul Vechi Tallinn nu s-au unit administrativ decât în 1887. Până atunci, ele au evoluat ca două entități distincte, primul, ca sediu administrativ al ținuturilor estoniene și locuit de nobilime, al doilea, ca un burg de factură germanică, având la conducere negustori și meșteșugari bogați.

*

Înapoi în Orașul Vechi, pasionații de istorie sunt privilegiați, fiindcă aici există un pasaj doar pentru ei, numit Börsi, aflat chiar lângă una dintre cele mai impunătoare case istorice, Marea Ghildă. Pasajul este pavat cu dale de piatră pe care sunt înscrise principalele evenimente din istoria orașului.

Așadar, un pic de istorie.

Estonienii sunt un popor fino-ugric, la fel ca finlandezii și ungurii. De altfel, acestea sunt trei dintre cele patru națiuni din Europa care nu fac parte din grupul indo-european (li se adaugă bascii). De aici, și dificultatea de a înțelege limba pe care o vorbesc.

Izolați într-o zonă puțin populată a Europei, în secolul al XIII-lea, estonienii se numărau printre ultimele seminții necreștine de pe continent, alături de livonieni, latgali, semigali sau samogeți. Orașul Tallinn s-a format tocmai în contextul

cruciadelor purtate pentru convertirea lor la creștinism. În 1219, un rege danez cucerește Lyndanisse, o așezare estoniană, unde construiește apoi acel „*Castrum Danorum*”, pe dealul Toompea. În jurul cetății se formează orașul Reval.

Pe parcursul Evului Mediu, Reval a fost sub administrație daneză, apoi a ordinelor cruciate nordice, cel mai important fiind cel al Cavalerilor Teutoni. Între 1561 și 1710 s-a aflat sub dominație suedeză, pentru ca apoi să intre sub administrație rusă, până la declararea independenței Republicii Estonia, în 1918.

După cel de-Al Doilea Război Mondial, Tallinnul a fost ocupat de URSS, fiind capitala Republicii Sovietice Socialiste Estonia până în 1991, când țara și-a redobândit independența.

Extrem de important pentru perioada medievală a orașului a fost faptul că Tallinnul a făcut parte din celebra Ligă Hanseatică, fiind cel mai nordic membru al acesteia. Liga Hanseatică, sau doar Hansa, a fost o confederație de orașe preponderent germane care făceau comerț pe Marea Baltică. Ele beneficiau de o largă autonomie internă, fiind guvernate, practic independent, de reprezentanții orașenilor.

Cei care doresc chiar mai multă istorie decât atât pot intra în micuța librărie din Pasajul Börsi, garnisită cu cărți de profil.

*

Cu toată această istorie densă și cu zestrea arhitecturală extraordinară, Tallinnul ar putea prospera numai pe seama trecutului său. Dar nu e cazul. Imediat după centura de spații verzi și esplanade care înconjoară Orașul Vechi, vibrează cel nou, al cărui epitom este Cvartalul Rotermann. Aici, arhitectura avangardistă se naște din vechi clădiri industriale, pe care le acoperă, le înconjoară, le îmbrățișează. Până în urmă cu

câțiva ani, zona era o sumă de fabrici abandonate. Acum, cărămida aparentă se împletește cu sticla, oțelul, fierul modelat și piatra, într-un proiect îndrăzneț, care a transformat ruinele industriale într-o zonă de shopping și *dine&wine*, pigmentată de spații culturale.

Orașul de azi continuă de o parte și de alta a Cvartalului Rotermann, până la port. Aici, mai ales vara, pachetoturile de lux își deșartă zilnic pasagerii, fiindcă Tallinnul este bine ancorat în industria croazierelor pe Marea Baltică.

În apropierea terminalului maritim de pasageri se găsește și un mastodont sovietic adormit. Este vorba despre Linnahall, o clădire din beton care se întinde peste o șosea care o străpunge prin coaste, până în apa Mării Baltice, ca un cașalot de proporții colosale, eșuat pe țarm, dar cu coada rămasă în mare.

Clădirea a fost ridicată cu prilejul Jocurilor Olimpice din 1980, de la Moscova. Capitala URSS nefiind port maritim, întrecerile de yachting s-au ținut atunci la Tallinn, și pentru ele a fost creat complexul polivalent. La inaugurare a fost botezat Palatul Culturii și Sportului „V.I. Lenin”, fiind atât bază nautică, cât și sală a sporturilor și spațiu concertistic. Avea un amfiteatru de 5 000 de locuri și un patinoar de 3 000. În 2010, a fost închis definitiv.

Construit pentru a crește prestigiul vechiului oraș hanseatic, strâns în chingile sovietice, Linnahall este acum doar un vestigiu al apogeului URSS, cu un aer de uriaș decrepit, pe care îl emană prin crăpăturile din beton din care răsare iarba.

Dacă faci abstracție de toate acestea, de pe acoperișul-promenadă al Linnahall se vede frumos Marea Baltică, sclipind a cenușiu metalic, într-o parte, și orașul, cu turlele, turnurile și zgârie-norii săi, în cealaltă.

Dar singurătatea ruinată a complexului, spartă doar de graffitiuri, nu va mai dura mult. Linnahall va reînvia sub forma unui centru de conferințe, spațiu de concerte și zonă comercială. (Septembrie 2017)

Newgrange, mister și magie în Insula de Smarald

Nimeni nu poate spune exact cine și de ce a construit ansamblul megalitic de la Newgrange, în Irlanda. Mai vechi decât Stonehenge, Newgrange nu este la fel de notoriu, dar este la fel de enigmatic. Monumentul este desemnat în general ca „mormânt cu pasaj”, dar nu se știe dacă era cu adevărat un monument funerar; poate era un templu; sau, poate, un observator astronomic; sau, poate, și una, și alta.

Newgrange este, de fapt, o movilă rotundă, construită din pietre brute, suprapuse. Piatra din care este construită movila a fost acoperită de pământ, peste care a crescut acea iarbă verde, de o culoare atât de intensă încât a dat Irlandei numele de „Insula de Smarald”.

La Newgrange se ajunge relativ ușor de la Dublin, schimbând autobuzul 101 în orașul Drogheda, de unde pleacă curse zilnice spre Newgrange. În afara sezonului, monumentul nu este foarte vizitat, așa că nu vă mirați dacă în a doua parte a călătoriei vă veți găsi singuri cu șoferul. Nu vă mirați nici dacă nu pricepeți o iotă din engleza lui, deoarece accentul irlandez puternic este de neînțeles pentru cei care au învățat limba lui James Joyce în altă țară.

Ansamblul de la Newgrange este sit UNESCO, așa că oficialii irlandezi au construit un complex de vizitare în afara perimetrului protejat, unde funcționează un muzeu și există o replică la scara 1/1 a monumentului, pentru persoanele cu dizabilități. Tot aici funcționează o cafeteria și cel mai bun

magazin de suvenire pe care l-am văzut. Multe dintre produsele vândute la magazin sunt create de meșteșugari din zonă și redau simboluri care se regăsesc la Newgrange.

Vizitarea monumentului nu se poate face fără ghid, de aceea turiștii sunt îmbarcați în microbuze care îi transportă de la complexul turistic la situl istoric.

Lată cam de 80 de metri, movila arată ca un deal în care cineva a făcut o poartă de intrare. Movila de la Newgrange este înconjurată de un brâu de pietre de mari dimensiuni, numite pietre-bordură. Una dintre cele mai masive se află chiar în fața intrării, fiind acoperită de motive în formă de spirală. Ce putea să însemne acest motiv pentru populația care a construit monumentul ține tot de domeniul speculațiilor. Ghizii oficiali sunt prudenți să avanseze ipoteze sau să dea verdicte.

Un coridor îngust, de lățimea unui om și cu lungimea de circa 20 de metri, leagă lumea de afară de camera în formă de cruce situată în „inima” movilei. Această cameră are trei nișe, în care a fost descoperit câte un bazin din piatră și, în jur, rămășițe umane. Au fost defuncți aduși aici după moarte, pentru odihnă veșnică, sau au fost muribunzi veniți să moară într-un templu, de unde să treacă apoi spre o altă lume?

Apogeul vizitei este momentul în care ghidul demonstrează cu ajutorul unui bec fenomenul care are loc la Newgrange cu ocazia solstițiului de iarnă. Atunci, la câteva minute după ora 9.00, soarele intră în interiorul movilei printr-o firidă situată deasupra intrării. Lumina urmează traseul rectiliniu al coridorului și apoi se răsfrânge pe podeaua încăperii centrale. De aici, altă ipoteză cu privire la funcțiunea ansamblului – cea de observator astronomic. Fenomenul durează mai puțin de 20 de minute.

Vizitatorii sunt sub vrajă. Fiecare trăiește în felul său emoția aprinsă de ideea că acea lumină, cu cinci milenii înainte, era

urmărită cu aceiași ochi măriți de semeni ai săi despre care nimeni nu știe mai nimic.

Înăuntru nu se stă mai mult de 10-15 minute, iar la plecare, grupurile – cu excepția celor de elevi – sunt tăcute, sub imperiul experienței. Fiindcă sunt mii de oameni care vor să vadă pe viu fenomenul de la solstițiul de iarnă, autoritățile irlandeze organizează anual o loterie pentru ocuparea celor 100 de locuri disponibile.

Pe lângă Newgrange, în apropiere mai există două ansambluri similare, cele de la Knowth și Dowth. Cele trei formează împreună situl preistoric „Brú na Bóinne”, situat la 50 de kilometri nord de Dublin, de-a lungul râului Boyne. Cele trei monumente proeminente sunt înconjurate de alte 40 de monumente din aceeași categorie, dar de dimensiuni mai mici.

Newgrange este datat ca aparținând perioadei neolitice, fiind construit de-a lungul a zeci de ani, cândva între 3000 și 2500 î.Hr. Potrivit UNESCO, monumentele din perimetrul Brú na Bóinne reprezintă „cea mai mare și mai importantă expresie a artei plastice megalitice preistorice din Europa”.

Astfel de construcții, din aceeași perioadă, se mai găsesc în Scoția și Țara Galilor. Înfațișarea actuală a monumentului de la Newgrange se datorează unei reconstrucții din anii 1960. (Noiembrie 2015)

Tenerife fără bătrânețe și vară fără de iarnă

Primăvara perpetuă există și e la doar câteva ore de zbor de Bătrânul Continent, virusat sub o iarnă ursuză. Tenerife, căci despre ea este vorba în acest articol, este cea mai mare din Insulele Canare și este un pom laudat la care să te duci cu sacul. Și ar fi bine să ai unul pântecos la tine.

În plină iarnă, am decolat de la București cu un zbor neinspirat (opțiune personală), via Stuttgart, care m-a lăsat pe aeroportul Tenerife Sud. După aproape 12 ore de călătorie, prin spațiile sterile din avion și de pe aeroporturi, ieșirea la lumina caldă din Tenerife a fost o izbăvire.

În următoarele trei zile am descoperit pe repede înainte câteva dintre atracțiile majore ale insulei, într-un *press trip* organizat de Federația Internațională a Jurnaliștilor și Scriitorilor de Turism (FIJET) Spania.

Primul lucru văzut la ieșirea din aeroport au fost două Dacia Lodgy, taximetre. Sunt fabricate în învecinatul Maroc. Apoi: palmieri, soare cald, o briză plăcută, oameni zâmbitori și amabili, în șorturi și tricouri polo. Aș putea să jur că se aud în fundal și valurile mării. Cu astfel de șocuri climatice se tratează și cele mai urâte nevroze.

Tenerife Sud a fost inaugurat în 1978, ca al doilea aeroport al insulei, fiind ținut să deservească coasta de sud a insulei, permanent însorită. Celălalt aeroport al insulei, din nord, este mai apropiat de capitala Santa Cruz de Tenerife, dar are condiții meteorologice mai proaste, ca toată acea zonă. Adică, vreo două-trei luni pe an mai și plouă. De aceea, în sezonul hibernal, turismul se concentrează în zona de sud a insulei, unde „iarna e ca vara”, vorba veteranului din industria turistică Dan Anghelescu, mucalitul expediției.

Coasta sudică, de fapt, sud-vestică, se întinde de-a lungul a circa 30 de kilometri, între Los Cristianos (în sud) și Acantilados de Los Gigantes (în nord), fiind una dintre destinațiile favorite de vacanță ale clasei de mijloc din vestul și nordul Europei. Mai multe stațiuni se întrepătrund și se continuă unele pe altele, de-a lungul unui șirag de plaje atlantice, dintre care unele păstrează nisipul autentic, de culoare închisă,

provenit din măcinarea rocilor vulcanice ale insulei, în vreme ce altele au fost îmbunătățite cu nisip auriu, de import.

Epicentrul luxului se află în zona Costa Adeje, situată central pe această rivieră, unde se găsesc 25 de hoteluri de patru sau cinci stele. Aici sunt unele din originalele hotelurilor și serviciilor pe care le copiază – cu mult succes, de altfel – turcii în Antalya, pentru clasa mijlocie din Centrul și Estul Europei.

E reconfortant să te trezești în Costa Adeje, într-o dimineață de decembrie, când soarele deja e sus și încălzește cu vigoare. În față ai Atlanticul, cu sclipiri metalice în apele albastre, în spate sunt vârfuri de munți, înconjurate de nori. La 9.00 dimineața sunt deja 19°C, dar condițiile locale fac să simți cam 22°C. La orele amiezii, sunt 22-23°C, care se simt ca 24-25°C, afirmă serviciul meteorologic Accuweather. Adică, o temperatură perfectă pentru orice activitate, suficient de caldă pentru o scaldă, dar fără să te toropească. Nici în august temperaturile nu trec decât rar de 27°C. „Aici nu e vară sau iarnă. Sezonul durează 12 luni, se poate face baie oricând, e tot timpul primăvară”, spune Miguel Ángel González Suárez, președintele FIJET Spania. Reacția de pizmă meteorologică o camuflăm cu zâmbete condescendente și câteva exclamații admirative.

Cu astfel de vreme, dilemele turiștilor se reduc la a alege între o zi de dulce trândăvie, la plajă, sau una care să-ți pună sângele în mișcare, într-o drumeție, fiindcă ești în imediata apropiere a spectaculosului Parc Național Teide, inclus în Patrimoniul Mondial UNESCO.

*

Alternativ, dacă Atlanticul e prea rece, în decembrie sau ianuarie, te poți „refugia” oricând în interiorul Siam Park, un parc acvatic inspirat de junglele din sud-estul Asiei. Siam Park este votat de șase încoace cel mai bun parc acvatic din lume.

Nu vorbim de un *aquapark* evoluat, în genul Therme, ci de un Disneyland sau Legoland, dar care pune accentul pe scaldă, în loc de personaje de basm sau construcții de plastic. Este un regat al apelor, tăiat în stâncă, pentru a lua forma unei Thailande (numele actual pentru vechiul Siam) idealizate și idilice, redusă la scară și servită în nuanțe paradisiace.

Arhitectura siameză, în piatră și lemn, însoțește fiecare cascadă, râuleț, piscină sau încălceală de tobogane. Apa este încălzită la 25 de grade, ceea ce îl face o atracție și în miezul „iernii” canareze. Parcul acvatic s-a deschis în 2008, după o investiție de peste 50 de milioane de euro. Se întinde pe o suprafață de 18,5 hectare, dar se află în plină extindere, cu un nou spațiu generos, dedicat în mod special copiilor.

Una dintre atracțiile majore ale Siam Park este piscina cu valuri, cea mai mare de felul său din lume, potrivit reprezentanților parcului. Pentru cei dornici de adrenalină există un tobogan cu apă gigantic, precum și echivalentul nautic al unui roller-coaster. Tot nisipul auriu din acest impresionant parc tematic este adus din Portugalia.

*

Nimic mai contrastant față de acest paradis acvatic luxuriant decât peisajul selenar, înghețat, al Parcului Național Teide, centrat în jurul vârfului cu același nume, cel mai înalt din Spania (3 718 de metri altitudine) și cel mai înalt vulcan din Atlantic.

Parcul se întinde pe 190 de kilometri pătrați. Un singur hotel a fost aprobat să funcționeze pe teritoriul parcului, pentru a-l proteja de turismul excesiv. În schimb, sunt numeroase excursii de o zi organizate de agențiile din stațiunile din Tenerife și se poate vizita foarte ușor și individual.

Dinspre Costa Adeje, se ajunge cam într-o jumătate de oră pe teritoriul parcului. La început, trecem printr-un tărâm

neobișnuit, la baza versanților sudici ai lui Chinyero, ultimul vulcan de pe insulă care a erupt, în 1909, ceea ce, la scară geologică, înseamnă o fracțiune de secundă. A trecut așa de puțin timp, încât vegetația nu și-a reluat încă posesia asupra teritoriului pe care s-a scurs lava, astfel că șoseaua trece printr-un peisaj arid și pietros.

Un prim punct de oprire obligatoriu, pe acest traseu, se află mai în adâncul parcului, la punctul de belvedere (mirador) de la Narices del Teide, de unde se deschide o panoramă formidabilă asupra întregului peisaj vulcanic din jur. Mai departe, drumul străbate o fostă caldeiră vulcanică, Las Cañadas, lăsând pe stânga spectaculoasele Roques de Garcia, formațiuni neregulate care se ridică abrupt din caldeiră.

Autocarul rulează mai departe spre baza telefericului Teide. Suntem la cota 2 300, după o oră și jumătate de la plecare. Am lăsat primăvara perpetuă pentru un peisaj alpin, cu temperaturi de 1-2°C. Pe drum, ca niște babe Dochii în sens invers, am pus fiecare peste tricouri mai o bluză, mai un polar sau pulover, mai o geacă sau jachetă, astfel că la urcarea în teleferic suntem înfodoliți de iarnă și scoatem aburi pe gură și nas. Ascensiunea cu telefericul durează cam zece minute și ajungem la cota 3 555 de metri. E o înălțime la care ageamiii muntelui, printre care și subsemnatul, resimt lipsa de oxigen din aer, care îți dă o seamă de amețeli. Poate de la asta, poate de la panorama superbă care înconjoară punctul de belvedere, turiștii par, în corpore, euforizați, râzând din nimic și pozând în neștire pentru *selfie*-uri surâzătoare, în ciuda gradelor de afară, care se măsoară cu minus în față.

De aici încolo spre vârful Teide nu se mai poate urca decât cu un permis special. Noi ne „mulțumim” cu extraordinara priveliște care cuprinde caldeira de la picioarele noastre, înconjurată de un inel de nori, dincolo de care se ghicesc sclipirile marelui Atlantic.

Revenim cu picioarele pe pământ la centrul de vizitare al parcului, unde sunt explicate și puse în context, cu ajutorul unei expoziții și al unui film, toate fenomenele geologice care au dus la formarea parcului național.

*

De partea cealaltă a parcului, suntem deja în zona de nord a insulei, unde vremea e ceva mai morocănoasă decât în partea de sud. Iarna, aici nu se poate face baie, dar zona merită o escapadă pentru câteva atracții culturale, mai ales în orașele La Orotava și Icod de los Vinos, înconjurate de plantații încântătoare de viță-de-vie, portocale și banane.

La Orotava, cel mai mare oraș montan din Tenerife, păstrează câteva exemple de arhitectură colonială autentică. Trebuie spus că nu există un stil arhitectonic propriu insulei, clădirile istorice fiind un mix de influențe andaluze, portugheze și genoveze. La Casa de Los Balcones este unul dintre cele mai interesante exemple. Un edificiu impunător, din secolul al XVII-lea, pe trei niveluri, cu balcoane generoase, de lemn, la fiecare din cele două etaje superioare și multă vegetație tropicală exuberantă, în curtea încăpătoare. Interioarele care pot fi admirate de-a lungul vizitei reconstituie viața de zi cu zi a unei familii din protipendada insulei, în secolele trecute.

„Casa datează din 1632 și este parte din cultura acestei zone. Avem mulți oameni care fac curat și îngrijesc lemnul din care e construită. Aici vezi arhitectura specifică insulelor Canare, cu balcoane foarte mari în exteriorul casei și în interiorul reședinței, plantele cu care este decorată casa și obiectele de decor, care sunt neschimbate. N-am schimbat nimic și n-am mutat nimic”, spune Fernando Schönfeldt Lecuona, proprietarul de azi al reședinței.

În apropiere de La Orotava se află și Mirador Humboldt, un punct de belvedere asupra văilor din această parte a insulei, cu o statuie a marelui geograf și naturalist german Alexander von Humboldt, privind spre Teide. El a urcat acest vârf în 1799, a studiat insula și a rămas îndrăgostit de ea. În lucrarea sa, *Cosmos*, scrie că una dintre cele mai frumoase priveliști pe care le-a văzut în călătoriile sale a fost valea Orotava, privită dinspre Teide.

„Dacă ar fi să mă abandonez în amintirile propriilor mele călătorii îndepărtate, aş menționa, printre cele mai frapante scene ale naturii [...], vârful Tenerife, când un strat orizontal de nori, orbitor de alb, separă conul vulcanic de câmpia de dedesubt și, dintr-odată, un curent ascendent străpunge valul turbure, astfel încât ochiul călătorului poate să se întindă de la marginea craterului, de-a lungul versanților împodobiți ai Orotavei, până la grădinile cu portocali și podișurile cu banane, care încadrează malul”, scria von Humboldt.

Una din speciile locale care i-a stârnit curiozitatea și pe care a studiat-o von Humboldt a fost Dragonierul (*Dracaena draco*), un arbore întrucâtva asemănător palmierului, veritabil simbol al insulelor Canare. La jumătate de oră de condus de La Orotava, tot pe partea de nord a insulei, se află cel mai impunător exemplar al acestei specii. Este vorba de Drago Milenario, un copac în vârstă de cel puțin 1 000 de ani. Acesta se află într-un parc creat special pentru a-l pune în valoare, în orașul Icod de Los Vinos. Arborele este un simbol al insulei și a fost declarat monument natural în 1917. Dacă ajungeți să-l vedeți, nu ratați și o tură pe la frumoasa biserică San Marcos, din piața din apropiere, cu un altar somptuos și o valoroasă colecție de obiecte bisericesti.

Trebuie spus că, oricât de temerar și celebru a fost von Humboldt, el nu a fost singurul și nici măcar cel mai cunoscut

naturalist vrăjit de frumusețea insulei. Însuși Charles Darwin, aflat la bordul navei *Beagle*, în 1836, la începutul călătoriei care avea să schimbe pentru totdeauna modul în care privim lumea, nota:

„În ziua de 6 ianuarie atinserăm Tenerife, dar furăm opriți să debarcăm, de teamă ca nu cumva să fi adus cu noi holera; a doua zi dimineată văzurăm cum răsărea soarele de dincolo de marginea prăpăstioasă a insulei Gran Canaria, aprinzând odată piscul Tenerife, în timp ce părțile mai joase erau îmbrodite de nori lănoși. Aceasta fu cea dintâi zi din multe altele minunate și de neuitat, pe care aveam să le trăiesc”.

*

Înapoi pe coasta de sud, sub soarele blând de decembrie, Raquel Garcia Reyes, o consultantă în marketing și vânzări din Tenerife, ne dezvăluie cu un zâmbet definiția poetică a insulelor Canare: „Suntem cu un picior în Africa, cu mintea în Europa și inima în America de Sud”.

Arhipelagul se află în largul Marocului, de unde, adesea, vânturile Saharele spulberă nisipul până pe coastele Canarelor. Este, pe de altă parte, un teritoriu cât se poate de european și euroconform, cu infrastructură ca în Germania și curățenie ca în Elveția, dar care păstrează o nostalgie pentru epoca marilor descoperiri geografice, când Canarele erau avanpostul de unde marii exploratori spanioli plecau să descopere Lumea Nouă.

În 1492, la bordul corabiei *Santa Maria*, Cristofor Columb, alături de 50 de navigatori și aventurieri, a ridicat ancora din insula canareză La Gomera, pentru a o arunca apoi în America. În 2020, noi suntem vreo 50 de turiști pestriți, de prin toate colțurile lumii, care ridicăm ancora într-o corabie turistică, pe tema muzicală din *Pirații din Caraibe*. Plecăm din portul de agrement dominat de măreții „Giganți” (Los Gigantes), de unde se vede

bine La Gomera. Nu avem planuri să descoperim pământuri noi, dar organizatorii expediției promet că o să vedem măcar niște delfini și, dacă suntem cu adevărat norocoși, poate niște balene, de la distanță. În plus, suntem feriți de scorbut și primim o *paella* inclusă în preț, plus vin și bere cât putem duce.

Legănați de corabie, privind spre maiestuoșii Giganți – un promontoriu abrupt de stânci înalte –, turiștii se trezesc din reverie la apariția delfinilor promiși. Ce mai freamăt, ce mai zbucium! Pe fețele tuturor s-au întipărit zâmbete de copii. Delfinii sunt parșivi. Se joacă de-a v-ați ascunselea cu turiștii, apar și dispar dintre valuri, câte doi, apoi, trei, patru, jumătate de duzină. Doi dintre ei țâșnesc deodată vertical din apă, în piruete sincronizate, de balerini. De emoție și entuziasm, spectatorii de pe corabie sunt pe punctul unui leșin colectiv. În 10 minute, spectacolul se termină, iar delfinii pleacă în treaba lor. De balene, nici poveste.

La întoarcere, chiar sub Giganți, corabia oprește și curajoșii sunt invitați să facă o baie în Atlantic. Croaziera se încheie apoi în aceleași acorduri care te duc cu gândul la Jack Sparrow. Peste Giganți începe să asfințească soarele, vopsindu-i în culorile focului. Se încheie o nouă zi perfectă pe insula perfectă. (Decembrie 2019)

Întâlniri pe Camino

Pe Camino de Santiago am ajuns în mai-iunie 2018. Nu din motive religioase, ci culturale, să le spunem. Mă gândeam să fac pelerinajul de multă, multă vreme, dar fitilul s-a aprins în vara lui 2017, după ce am văzut pelicula *The Way*, cu Martin Sheen. Imaginile și coloana sonoră au fost picăturile care au umplut paharul.

Am programat cam șase luni și am mers zece zile și jumătate. În total, 170 de kilometri, marea majoritate în Galicia. Nu pare mult, fiindcă o medie de 17 kilometri pe zi e considerată puțin pentru un adult normal, dar, când târăști o coxartroză păguboasă pe partea stângă, e destul de mult. Ca să îmi ușurez sarcina, am dat jos șase kilograme în cele șase luni de pregătire, cam tot atât cât cântărea rucsacul. Cât a rămas din suprasarcină, a trecut cu una-două pastile de Aulin pe zi și tot atâtea aspirine.

M-a plouat nouă zile din zece, iar într-una maxima a fost de 14°C – în iunie, în Spania. Nu degeaba Galiciei i se spune „Irlanda Spaniei”, dar, până să ajung acolo, credeam că e datorită moștenirii celtice comune, nu și a vremii.

Vremea proastă nu trece cu pastile, dar o sticlă de vin roșu galician, de la producători locali, poate face minuni, mai ales dacă primul pahar e administrat pe la amiază.

De-a lungul călătoriei am ținut un jurnal, ca orice pelerin care se respectă. L-am scris pentru fiica mea și am pus în el, în fraze scurte și proaste – aveam să constat asta ulterior –, experiențele și învățămintele pe care le-am tras de pe urma lor. Nu am publicat nimic din el, dat fiind caracterul foarte personal, dar, recitindu-l, am dat peste o serie interesantă de oameni cu care am stat de vorbă sau am interacționat în alt fel. Mai trebuie să spun că pelerinajul mi s-a părut un fel de campionat mondial al bunăvoinței, de-a lungul căruia nu există competiție, ci doar o mare dorință de a-l saluta, cunoaște și ajuta – dacă e cazul – pe cel de lângă tine. Cele ce urmează formează colecția mea de întâlniri pe Camino, extrasă *ad litteram* din jurnalul prost scris. Sper să o îmbogățesc cândva, poate chiar mergând alături de fiica mea.

Madrid, primul zâmbet. [După ce nu am mai prins loc pe autocarul care mergea spre Camino.] Am mers în centrul orașului și mi-am obținut de aici pașaportul de pelerin de la o

parohie chiar din centrul Madridului. Femeia care mi l-a dat a văzut după echipament că sunt pelerin și, după ce am schimbat câteva cuvinte în italo-spaniolă, a înțeles că am nevoie de „*credencial*”, așa se numește pașaportul. Mi l-a completat și mi l-a înmânat cu zâmbetul pe buze. La final, mi-a spus „*Buen Camino*”. Un preot care a intrat în încăpere m-a văzut primind credențialul și mi-a urat și el, cu un zâmbet larg, aceleași cuvinte.

German și companiile de BlablaCar. La 17.00 am plecat cu un Audi A4 spre Lugo, prin BlablaCar. Șoferul era galician din A Coruña, iar pasagerii erau, în afară de mine, un emigrant venezuelean și Adriana, o fată care se întorcea din Thailanda acasă, la Lugo. Pe șofer îl chema German. Am purtat cu ei discuții despre una și alta și la geamul mașinii am putut vedea o țară frumoasă cu dealuri blânde și movile ridicându-se lin din câmpii. Multe lanuri cu maci încadrate de culturi verzi. Frumos. Deasupra, soarele și norii se hârjoneau: când ploaie, când soare sclipitor. Mi-am făcut *on the go*, rezervare lângă Pedrafita [locul de unde plănuiam inițial să încep Camino], pe booking.com. German și trupa au fost suficient de drăguți să mă ducă cu mașina până la Albergue La Lixa, din Las Herrerías. Altfel, dacă m-ar fi lăsat să fac ultimii kilometri pe jos, de la autostradă până în sat, ajungeam după 22.00, ora închiderii.

Americanul din Alto do Poio. [Am ajuns la *albergue* epuizat, după un urcuș abrupt, pe o ploaie rece.] Deci medicamentele au avut un efect aproape miraculos. După 45 de minute după ce le-am luat, am fost fresh. Am mers în restaurant și am mâncat *bocadillos*, care, am aflat, sunt niște sandviciuri uriașe [cu cașcaval și jamon – șuncă crud-uscată spaniolă], dar destul de primitive. Apoi am intrat în vorbă cu ceilalți trei pelerini cazați în *albergue*: un american, soția lui, japoneză, și un danez, care vorbea cam prost engleza. A fost interesant, discuția s-a purtat mai mult între mine și american. Un tip

de 62 de ani, cinic, inteligent și cu un bun *background* intelectual. Era îngrozit de Trump, dar dezamăgit și de stânga americană. În fine, ne-am culcat; eu m-am trezit foarte târziu, conform standardelor Camino, la 9.45. Toți ceilalți erau deja plecați.

Rebecca și italianul. Obosit și cu nervii praștie [de la ploaie], am ajuns la Samos [...]. După ce m-am odihnit un pic, am ieșit în oraș să mănânc. La singurul restaurant din Samos deschis am zis că vreau carne, iar proprietarul mi-a adus un platou uriaș, cu jamon, chorizo, lomo etc. M-am împrietenit cu o englezoaică, din Londra, Rebecca, o fată care e cazată în camera de lângă mine. Ea și-a comandat niște crochete de cartofi. Cât am mâncat (mai mult de o oră și jumătate) am stat la taclale. A lucrat în finanțe și IT și acum pleacă din UK, să se facă artistă desenatoare, în Spania. Și partenerul său se va muta cu ea, speriați amândoi de Brexit. Înainte de a începe viața în Spania, ea și-a luat o pauză, să facă Camino. Discuție foarte interesantă. A trebuit să bea patru pahare de vin ca să pot mânca tot platoul cu cărnuri. Am ajuns în cameră să scriu jurnalul și, în timp ce făceam asta, am auzit-o pe englezoaică masturbându-se, la telefon cu partenerul ei, iar pe celălalt vecin, un italian, l-am auzit vorbind la telefon cu diverse cunoștințe, vreme de minimum 30 de minute, sonor și angajat.

Sam și Serene. [La Sarria,] m-am cazat într-un *albergue* central, cam strâmt. Stau cu două americance tinere în cameră, cu care nu prea am ce povesti [...]. A apărut și un al patrulea ocupant al camerei, un neamț de 60+. A stat puțin de vorbă și a plecat în oraș. Eu m-an întins însă mult la vorbă cu cele două americance, Sam și Serene, care cred că sunt lesbiene. Ceea ce nu are vreo importanță. Nu am putut însă să nu observ că Sam – o fată frumoasă – era cea care se purta curtenitor-protector cu Serene. Ambele sunt din California, una de 22, cealaltă de 24 de ani. Le-am povestit mult de Europa și UE, de limba română și de

țigani (despre care Sam credea că, de fapt, nu există). Pe scurt, ambele sunt inteligente, dar au o sumă impresionantă de lacune despre lumea în care trăiesc. Am adormit după ce a venit și neamțul, care a sforăit toată noaptea. Înainte să dormim, ne-a povestit cum a călătorit pe Dunăre, iar localnicii din Serbia și România i-au dat de băut o chestie tare, cu gust de motorină. [...] Nici nu am apucat să ies din Sarria și m-au ajuns din urmă americancele. Le-am spus că sunt *slow-walker*, din cauza coxartrozei, dar au insistat să mergem împreună. Ne-am pus, tustrei, ștampilă pe *credencial* la Mănăstirea Sf. Magdalena, de la ieșire din Sarria și am purces la drum. La scurt timp, am trecut un pod roman și le-am povestit, pe scurt, despre ingineria romanilor. Sam a fost încântată și a exclamat: „*Can we keep you, can we?*”. Am râs și am mers mai departe. Dar Camino era f. f. aglomerat, fiindcă de aici pleacă cei care vor să facă ultimii 100 de km, doar pentru a-și lua Compostela. Le-am zis atunci fetelor că eu rămân în urmă și că ne vom revedea în Portomarin, capătul de etapă clasic. Cred că s-au supărat un pic.

Pedro, brazilianul de pe contrasens. [Fermecat de drum, m-am rătăcit, apoi am revenit pe traseu.] Am ajuns din nou la Camino după vreo zece minute de luptă cu vegetația dușmănoasă. În acea porțiune, Camino e delimitat de un zid de piatră, pe care a trebuit să-l sar. L-am aruncat mai întâi pe Don Baston (bățul de sprijin), apoi mi-am luat avânt și am sărit și eu. Totul, sub privirile amuzat-surprinse ale unui tânăr de vreo 20 de ani, Pedro, din Brazilia, care face Camino în sens invers, de la Santiago la Saint-Jean-Pied-de-Port. Am râs împreună, mi-a oferit apă, mi-a spus că a lucrat în Irlanda, ca ospătar, unde 80% din colegii de breaslă îi erau români, și că vorbesc engleza exact ca un amic de-al lui, român de acolo. Ne-am despărțit urându-ne de bine. Se pare că fiecare întâlnire pe Camino e remarcabilă.

Rule Britannia. [A doua zi, în Portomarin, la un *albergue* cu un dormitor comun de 150 de locuri.] Seara, am socializat puțin cu un cuplu de venezueleni stabilit în SUA și cu doi japonezi, bărbați amândoi, pensionari. Unul din ei era foarte volubil – cred că din cauza vinului – și a insistat să vorbească cu mine, deși engleza lui era execrabilă, și nu ne puteam înțelege decât dând din mâini. M-am consolată cu trei beri medii, băute pe o terasă cu priveliște superbă spre lacul de acumulare și dealurile verzi – ca niște elefanți verzi, ar zice Hemingway – din jur. Un grup de 34 de liceeni din UK, băieți și fete, au dat culoare întregii seri. Gălăgioși, dar bine-crescuți, s-au foit permanent încolo și încoace, priviți nostalgic de pelerinii tomnatici cazați în același *albergue*. La sfârșitul zilei, fiind 1 iunie, le-au cântat din inimă, în cor, după cină, profesorilor care îi însoțesc „*Happy birthday to you*”.

Szabi, Andrea, Julia. [Am ajuns în Airexe, unde am oprit la *albergue* de stat.] Eram numai vreo patru pelerini, la început, dar, într-un final, s-a aglomerat. O adunătură epică de călători: un fizioterapist din Budapesta, înalt de doi metri, solid și ras în cap, pe nume Szabi, o nemțoaică brunetă cu ochi albaștri, melancolici, la vreo 40 de ani, un profesor universitar de psihologie din SUA, care face, de trei ani, un studiu cu privire la motivațiile celor care străbat Camino, o englezoică din Bristol, Julia, și un ziarist din România. Ne-am coagulat ca grup în jurul a două sticle de vin, pe care le-am luat eu. Din vorbă în vorbă, în grup larg sau în grupuri de doar 2–3, am ajuns să ne cunoaștem. Andrea, nemțoaica, mi-a spus că m-a văzut pe Camino, în Fereiros, unde stăteam la un vin, iar ea s-a cazat. Mi-a zis că se află pe Camino ca să găsească un sens în viață. Szabi e la al doilea Camino. Am avut o grămadă de povestit: el a vizitat România, eu Ungaria, așa că am povestit mult. Am aflat

că mama mea și tatăl său s-au născut, ambii, la Oradea. Mi s-a părut fabulos și mi s-a ridicat părul pe mână de emoție.

Englezoaica, pe de altă parte, mi-a zis că a plâns toată ziua când a aflat de Brexit. Are un frate care tocmai a aflat că are coxartroză, așa că am ajutat-o cu niște sfaturi. Szabi m-a convins să-mi facă un masaj, contra vinului. Și astfel, în camera de zi a *albergue*, am primit un masaj de ½ oră, *erste klasse*. Apoi a fost rândul profesorului american să i se facă masaj, iar eu am povestit cu englezoaica. [...] La 22.00 s-a dat stingerea, că așa e regula la *albergue* de stat.

Linda și Alison. [În Arzua, în timp ce luam masa de seară], au apărut celelalte două persoane cazate, pe care le-am invitat la un vin. Sunt din Noua Zeelandă, originare însă din UK, Linda și Alison. Am discutat mult și am râs mult cu ele. Camino ăsta e un fel de campionat mondial al bunăvoinței. Linda e la al doilea Camino, după ce anul trecut a făcut unul alături de fiica sa, în vârstă de 20 de ani. Atunci a cunoscut-o și pe Alison, care era deja o veterană a Camino-ului solitar. Anul acesta au venit împreună. Sunt amândouă pensionare. Linda are un tatuaj pe gambă, cu scoica lui Santiago, iar fiica ei și-a făcut unul identic. Le-am povestit de Transilvania, au băut un pic de vin și au primit un loc definitiv în memoria mea. Un târg bun, aș spune.

Sam și Serene, din nou. [La scurt timp după plecarea din Arzua,] am oprit la o cafea și m-am întâlnit cu cele două americance cu care am stat de vorbă în Sarria, Sam și Serene. Am mers cu ele cale de vreo cinci kilometri, pe o ploaie mizerabilă. A fost noroc, fiindcă a trecut ușor timpul, am povestit și glumit, până în A Calzada, unde era o coadă impresionantă la toaletă, fiind primul bar, după cale lungă. Mi-am luat un lapte cald și un croissant tot cald. Sam, care seamănă oarecum cu Justin Timberlake, joacă rolul bărbatului în cuplul Sam-Serene. Ea poartă rucsacul comun, și tot ea s-a așezat la

coada de la toaletă, pentru a-i ține locul Serenei. Nu am vrut să merg mai departe cu ele, fiindcă discuția devenea repetitivă. Mi-au povestit însă un lucru interesant: cu o seară sau două în urmă, aflându-se într-un *albergue*, în Arzua, un coreean orb de beat a stricat noaptea tuturor. A dat buzna în mai multe camere și a vomitat pe mai multe paturi. A fost chemată Poliția și spiritele s-au potolit, dar mai mulți oameni au trebuit să își părăsească paturile și să doarmă în saci de dormit, pe holuri și alte spații comune. Am invocat o durere de șold, ca pretext să mai stau un pic și astfel să îmi reiau drumul singur. Înainte să plece fetele, ne-am făcut un selfie. Mi-a plăcut de ele, dar m-a speriat lipsa lor de cunoștințe cu privire la lumea din jur.

Camelia și Willy. [După încă 3 km, la amiază.] Știind că am etapă scurtă, am oprit la un pahar de vin. Cu ocazia asta m-am întâlnit prima dată cu români. Camelia și Willy, ambii membri ai unui forum online despre Camino, sunt din București. Foarte civilizați și educați, pe la 30 de ani. Am stat puțin de vorbă cu ei și a rămas că ne mai vedem pe drum. Ea venise pe Camino Primitivo, cred, iar el făcea a doua parte a celui Francez. Se întâlniseră în Melide și mergeau de parcă erau două rafinării ambulante de energie. Duduia pământul sub ei. Willy mi-a povestit că a avut o pereche de pantaloni ca ai mei, dar, după Alto do Poio, și-a pus pe umăr părțile lor de jos, înnodate, și le-a luat vântul sau vreo creangă. Așa că acum mai avea doar bermude.

Anna, Signi și Nikolaj. [Cina, în aceeași zi, la un *albergue* din Salceda.] Încet-încet au apărut alți pelerini, rupți, toți, [de oboseală] după o zi sub ploaia infernală. Signi, din Danemarca, 26 de ani, a mers 42 de kilometri, era epuizată. Anna, din SUA, 27 de ani, obosită și ea, face Camino Primitivo, împreună cu părinții. Nikolaj, danez, 21 de ani, a mers aceeași etapă ca și Signi, dar a plecat și a ajuns mai târziu. Alți locatari de o noapte ai dormitorului comun au fost o pensionară din Austria, un neamț din Bavaria,

mic și îndesat, plin de avânt și zgomotos, o cehoaică masivă și un spaniol care are mari dureri la tălpi, dar a refuzat Compeed-urile pe care i le-am oferit, presupun că are o vocație a martiriului.

Am stat la masă cu Anna, Signi și Nikolaj. Am povestit câte în lună și în stele. Mi-am dat seama că sunt din altă generație, dar am dus, sper, cu bine discuțiile la capăt. Nikolaj e din Aarhus și i-am povestit că am vizitat orașul. Mi-a lăsat o foarte frumoasă impresie acest tânăr: solid, simpatic, citit, amabil. O variantă mult mai bună de tânăr față de cele două americane, cam de aceeași vârstă, dar mult mai simple, deși foarte simpatic, în neștiința lor.

Carlos și Sergio. [Ultima seară pe Camino, în bucătăria unui *albergue* din Lavacolla.] Am avut șansa incredibilă să stau la masă cu un preot catolic din Philadelphia, Carlos Keen, care va concelebra mâine liturghia pelerinilor. Așa că am un motiv întemeiat să mă trezesc de dimineață, ca să ajung la 12.00 la slujbă. E un tip haios, nu știa clar dacă Budapesta sau Bucureștiul este capitala României. I-am explicat că eu vin de la jumătatea distanței dintre cele două. Tot în bucătărie se afla și Sergio, un finanțist din Catania, care a gătit pentru toți trei „*ham and eggs*” și creveți cu un sos ad-hoc, din ketchup și maioneză. Cu Carlos am discutat un pic despre obtuzitatea ortodoxiei românești. Ne-am făcut un selfie și am rămas prieteni¹.

Luxemburg, mic la stat, mare la sfat

Marele Ducat al Luxemburgului are un nume paradoxal, pentru al doilea cel mai mic stat al Uniunii Europene, cu o

¹ L-am văzut a doua zi pe Carlos concelebrând în catedrală și m-am întâlnit, în timpul slujbei, și cu Anna. Pe străzile din Santiago am revăzut-o și pe Signi. Szabi îmi trimite urări de Crăciun care încep cu „*Hey, peregrino*”.

populație de o jumătate de milion de locuitori și o suprafață de 2 500 de kilometri pătrați. Doar Malta este mai mică decât Luxemburgul în termeni de suprafață și populație, din toate cele 28 de state ale UE.

Poate și din cauza dimensiunilor liliputane, Luxemburgul este cel mai adesea trecut cu vederea de turiști, fiind și defavorizat de amplasamentul său, la mijlocul drumului între diverse destinații „clasice” din Europa – Paris, orașele Belgiei, Frankfurt etc.

Micuțul stat este însă o bijuterie strălucitoare, lucrată în filigran de responsabilii turismului național. Orașul Luxemburg, cu centrul vechi inclus în Patrimoniul UNESCO și cu luciosul cartier european Kirchberg, este de departe principalul punct de atracție. Dar Marele Ducat mai are câteva atracții de primă mărime: peisajele din Ardeni, regiunea viticolă Moselle etc.

*

Orașul Luxemburg, capitala micuțului stat, este situat în inima Europei de Vest – la 113 kilometri de Bruxelles, 372 kilometri de Paris, 209 kilometri de Köln și 255 kilometri de Frankfurt – și este un burg de lux în deplinul sens al cuvântului. La o populație de 100 000 de locuitori, venitul mediu anual per capita este al doilea cel mai mare din lume, după Qatar: 97 639 de dolari în 2014, potrivit FMI. Spre comparație, același indicator de bunăstare arată 46 216 de dolari pentru Germania, adică mai puțin de jumătate, iar pentru România, o valoare de cinci ori mai mică: 19 744 de dolari.

Prețurile sunt însă direct proporționale cu veniturile – o pizza și o bere costă în medie 20 de euro la un restaurant din centru, o butelie de vin, de la 25 de euro în sus, o cină din două feluri de mâncare este cam 40 de euro, iar cel mai ieftin meniu la o șaormerie turcească te costă cinci euro.

„Când am ajuns prima dată aici, ne-am uitat un pic la gară, am fumat 2-3 țigări, cât ne-am plimbat pe bulevardul din apropiere, și am mers mai departe că eram într-un tur prin Europa”, așa rezumă nivelul mediu de cunoștințe publice despre Luxemburg un expat român stabilit între timp chiar în Marele Ducat.

*

Luxemburg este un oraș multistratificat. Jos, cartierul Grund, cu viață de noapte intensă și arhitectură medievală, se pliază de-a lungul râului Alzette. Deasupra lui, Orașul de Sus, unde se află Parlamentul, Palatul Marelui Duce, Catedrala și Primăria, își etalează piețele ticsite cu magazine de lux, cafenele și baruri. Tot mai sus de Grund, dar pe partea cealaltă a afluentului Petrusse, care se varsă în Alzette pe teritoriul orașului, se află alt cartier elegant, care se termină cu monumentală gară și o serie de străduțe adiacente, mai „ludice”, după cum le descrie un localnic. În această zonă este singurul loc unde poți să vezi câte o hârtie aruncată pe jos.

Cel mai sus, dar pe partea cealaltă a Alzettei și a Petrussei, față de Orașul de Sus, se ridică platoul Kirchberg, aseptice și grandios, cu clădiri care găzduiesc instituții europene și spații de birouri.

Între aceste straturi, Luxemburgul face risipă de spații de promenadă, de zone verzi, grădini publice și parcuri, de poduri și viaducte, care unesc la perfecție toate cartierele între ele, într-o etalare de infrastructură urbană pe măsura celui mai prosper stat al Uniunii Europene.

De exemplu, podul istoric Adolphe este în restaurare¹, și, pentru a-l suplini, luxemburghezii au construit un alt pod, provizoriu, cu patru benzi, perfect funcțional, până se vor termina lucrările.

¹ Lucrările s-au încheiat în 2017.

Fortificațiile medievale ale orașului au fost reconstruite la sfârșitul secolului al XVII-lea sub directa supraveghere a celebrului mareșal francez Sébastien Vauban, cel după care avea să fie denumit un întreg stil de fortificare a orașelor europene. Fortăreața a fost parțial demantelată în secolul al XIX-lea, dar cazematele și zidurile rămase încă în picioare sunt o mărturie impresionantă pentru cât de puternică era cetatea în vremurile ei de glorie. Nu degeaba a fost numită „Gibraltarul Nordului”.

O plimbare la baza zidurilor Orașului de Sus, pornind de la Cazematele Petrusse până la Cazematele Bock este o experiență de neuitat. Pe traseu se străbate Chemin de la Corniche, supra-numit „cel mai frumos balcon” al Europei, datorită imaginii spectaculoase asupra cartierului Grund și a fortificațiilor de pe stânca Bock.

Dacă vrei să observați prosperitatea europeană la ea acasă și să contemplați modul de viață al clasei de mijloc din această parte a lumii, puteți face o plimbare pe străzile din suburbii, de exemplu, cele din cartierul Weimerskirch, care mărginesc un uriaș parc (sau poate o pădure foarte bine întreținută). Pe aceste străzi, la mijlocul zilei nu se clinește aproape nimic. Casele, rar mai înalte de două niveluri, sunt vopsite în culori calde, calme, fără nimic țipător. În fața caselor nu există garduri, doar grădinuțe mici, cu gazonul tuns perfect. Din când în când, câte un pensionar trece agale plimbând în lesă un câine miniatural.

*

Luxemburgul este un oraș mediu spre mic ca populație, dar distanțele nu trebuie subestimate. O plimbare din centrul orașului și până în suburbii poate dura aproape două ore, așa că e bine să folosiți pentru deplasare transportul în comun. Un bilet costă 2 euro și este valabil pe orice rută de transport din

Marele Ducat, vreme de două ore¹. Aproape în fiecare stație găsiți harta mijloacelor de transport și orarul curselor, iar dacă vedeți că autobuzul întârzie, atunci e timpul să vă fixați ceasul, fiindcă în Luxemburg autobuzele nu întârzie niciodată!

Despre începuturile istorice ale orașului Luxemburg nu se știu foarte multe. Se cunoaște cu certitudine că, în 963, un conte pe nume Siegfried/Sigefroid a (re)construit fortificația cu numele Lucilinburhuc pe un promontoriu abrupt deasupra râului Alzette. Locul este marcat astăzi pe traseul turistic al orașului, el oferind un excelent punct de belvedere.

În jurul acestei fortificații s-a dezvoltat orașul medieval. Stirpea lui Siegfried s-a stins pe linie bărbătească după 150 de ani, iar numele „de Luxemburg” a ajuns, pe linie maternă, la un aristocrat din Casa de Ardenes-Verdun, din care ulterior s-au tras nu mai puțin de trei împărați ai Sfântului Imperiu Roman de Națiune Germană. Ultimul dintre aceștia, și ultimul membru pe liniei masculină al Casei de Luxemburg a fost Sigismund, împărat care a murit în 1437, fiind înmormântat la Oradea.

O altă legătură, mult mai palpabilă, a Luxemburgului cu actuala Românie sunt coloniștii germanici care au venit din regiunea Mossele în părțile Sibiului. Această „rudenie” îndepărtată a stat și la baza invitației pe care Luxemburgul a făcut-o Sibiului de a împărți statutul de Capitală Culturală a Europei în 2007, titlu pe care inițial trebuia să îl poarte doar Luxemburgul.

*

Marele Ducat al Luxemburgului nu se reduce însă doar la orașul-capitală. Regiunea muntoasă a Ardenilor este înșesată de trasee de hiking și cicloturism. Castele precum cele de la

¹ Din 2020, transportul public în Luxemburg este gratuit.

Vianden, Beaufort, Bourscheid, Bourglinster sau Clervaux sunt destinații pentru pasionații de istorie. Ultimul dintre castelele menționate adăpostește și o celebră expoziție fotografică permanentă, numită „Familia Umană”. Este constituită din 503 fotografii realizate de 273 de artiști din 68 de țări, strânse la un loc de Edward Steichen pentru Muzeul de Artă Modernă din New York (MoMA). Colecția a fost prezentată pentru prima oară în 1955, după care a călătorit în jurul lumii, fiind găzduită de 150 de muzee. În 1994 a fost instalată definitiv în castelul de la Clervaux.

O destinație aparte este orașul Echternach, cunoscut pentru abația benedictină fondată în 698, dar mai ales pentru o procesiune-dans care are loc în marțea de după Rusalii. Mii de pelerini și localnici participă la această sărbătoare unică, intrată pe lista Patrimoniului Imaterial UNESCO. Dansul-rugăciune din timpul procesiunii este considerat expresia unică a bucuriei creștine. Dansul este executat simultan de opt-nouă mii de persoane, de-a lungul drumului care îi duce la mormântul Sfântului Willibrord.

Nu în ultimul rând, regiunea viticolă Moselle este un paradis pentru amatorii de vin, cu crame elegante amplasate pitoresc deasupra râului, pe dealuri domoale, plantate cu viță-de-vie.

Augusta Treverorum

Luxemburgul împreună cu Metz (Franța), Trier și Saarbrücken (Germania) formează rețeaua urbană Quatropole, care are ca scop promovarea întregii regiunii transfrontaliere definită de cele patru orașe. Prin urmare, există o serie de facilități turistice pentru cei care vizitează măcar două dintre cele patru orașe. Un exemplu este biletul de tren Luxemburg–Trier, valabil o zi, la prețul de doar 10 euro, dus-întors.

Călătoria între cele două orașe durează o oră și se face cu trenuri de ultimă generație, rapide și confortabile. Astfel, Trier, cel mai vechi oraș din Germania, devine o destinație ideală pentru o excursie de o zi cu plecarea din Luxemburg.

Numele Trierului (Trèves, în franceză) provine de la cel al tribului antic al treverilor. După ce i-au cucerit, la începutul secolului I d.Hr., romanii au fondat un oraș pe pământurile lor, pe care l-au botezat Augusta Treverorum, pentru a-l deosebi de celelalte orașe numite după împăratul August.

Augusta Treverorum, situat pe malul râului Moselle, a ajuns cu timpul cea mai importantă așezare romană de la nord de Alpi. A fost, mai întâi, capitală a provinciei Galia Belgica, apoi a prefecturilor Galiei, Germaniei, Britanniei și Hispaniei, și, după reformele lui Dioclețian, în secolul al IV-lea, una dintre cele patru capitale imperiale, mai exact reședința Cezarului Apusului.

În această perioadă, orașul era al cincilea cel mai mare din lumea cunoscută de europeni, cu o populație între 75 000 și 100 000 de persoane.

La începutul Evului Mediu, Trierul a fost ocupat de franci și a început să se afirme ca un important centru ecleziastic. Arhiepiscopul de Trier a ajuns unul dintre cei mai influenți principii ai Bisericii Catolice, el fiind unul dintre cei șapte electori ai Imperiului Roman de Națiune Germană.

Ceva mai aproape de zilele noastre, în 1818, aici s-a născut burghezul Karl Marx, ale cărui idei socialiste aveau să influențeze dramatic istoria unei jumătăți de planetă, în secolul XX.

Toată această istorie glorioasă este păstrată și pusă în valoare în mod remarcabil în Trierul de astăzi, un oraș prosper cu 100 000 de locuitori. O parte dintre monumentele orașului au fost incluse în Patrimoniul Mondial UNESCO, dar și cele care nu au avut parte de o asemenea onoare merită din plin o vizită.

Principalele atracții ale orașului pot fi vizitate, pe repede înaintea, cam în trei ore. Dar Trierul merită chiar și un weekend întreg pentru a te bucura de pletora de monumente istorice pe care le adăpostește.

Porta Nigra, veritabilă emblemă a orașului, este poarta nordică a orașului roman, construită între 186 și 200. În Evul Mediu, a fost salvată de la distrugere de Sfântul Simeon de Trier, un călugăr care s-a retras într-o chilie din interiorul porții, între anii 1030 și 1035. Mai târziu, poarta a fost transformată în biserică, iar la începutul secolului al XIX-lea, din ordinul lui Napoleon, s-a început readucerea ei la starea inițială. Momentan adăpostește un muzeu pe două niveluri.

Liebfrauenkirche este cea mai veche biserică gotică din Germania, construită peste o mai veche biserică din perioada romană. Se presupune că lăcașul de cult a fost ridicat între 1230 și 1260. Atipic pentru o biserică gotică este planul său, în formă de cruce cu laturile egale și vârfurile rotunjite, completată de o serie de opt abside circulare. Portalul de la intrare este o dovadă impresionantă de măiestrie artistică.

Lipită de Liebfrauenkirche, Catedrala din Trier, de factură romanică, este cea mai veche din Germania, ea continuând o structură romană distrusă mai întâi de franci, apoi de normanzi. Originile ansamblului se găsesc în perioada 329–346, când episcopul Maximin a constituit aici cel mai mare ansamblu religios din afara Romei. Actualul edificiu datează din secolul al XII-lea. Relicva cea mai de preț a catedralei este o tunică despre care se spune că a fost purtată de Iisus înainte de crucificare.

UNESCO apreciază că nu există niciun loc la nord de Alpi care să fi păstrat o așa de mare concentrație de edificii romane importante cum este Trierul. Una dintre cele mai importante construcții din această perioadă este podul roman peste Moselle, cel mai vechi pod funcțional din Europa de la

nord de Alpi. Pilonii pe care se sprijină podul datează din anii 146–152, în timp ce partea superioară a structurii a fost refăcută de două ori, actualele arce datând din secolul al XVIII-lea. Marele noroc al podului a fost în 1945, când tancurile generallului american Patton l-au cucerit atât de rapid, încât trupele germane nu au apucat să îl arunce în aer.

Un ansamblu urban unic în Trier îl formează Palatul Electorului, amplasat exact în fața intrării în Bazilica lui Constantin. Palatul este considerat unul dintre cele mai frumoase edificii rococo din lume, iar alăturarea sa cu o bazilică romană – în speță, cu cea mai mare sală antică rămasă în picioare din lume – creează un efect memorabil. Bazilica lui Constantin este acum o biserică luterană austeră și continuă să impresioneze prin dimensiuni.

Schimbând registrul vizitei, tot în centrul Trierului se află Casa Memorială Karl Marx. Aici s-a născut în 1818 cel care avea să devină unul dintre părinții comunismului. Casa adăpostește acum o expoziție permanentă ce îl prezintă pe Marx din perspectiva persoanei istorice și a impactului pe care ideile sale economice și filozofice le-au avut asupra lumii. La parter se află un stand bine garnisit cu suvenire marxiste, la propriu. (Noiembrie 2015)

Bologna: deșteaptă, roșie și grasă

Bologna se laudă cu unul dintre cele mai mari centre medievale din Europa. Fostele ziduri care înconjurau orașul au fost înlocuite de bulevarde, care alcătuiesc o centură în jurul nucleului urban, la fel ca în celebrul ring vienez. Marca specifică orașului sunt clădirile cu porticuri. Aproape fiecare clădire din centrul istoric se sprijină la parter și la primul nivel pe coloane

care formează arce elegante. Trotuarele sunt astfel acoperite de nivelurile superioare ale clădirilor, așa cum în România se întâmplă în cazul Complexului Sugălete din Bistrița sau la Șirul Canonicilor, de la Oradea.

Din acest motiv, plimbările prin oraș aduc cu traversarea unui labirint de tuneluri, cu un flanc descoperit – cel dinspre carosabil – și unul înșesat cu magazine și restaurante – cel din partea opusă.

Pe aceste trotuare acoperite se derulează cel mai interesant spectacol al Bolognei, spectacolul străzii. Prosper și cosmopolit, orașul își etalează bogăția și diversitatea prin oamenii care îl străbat într-un du-te-vino perpetuu. Bărbați eleganți, cu eșarfe sau fulare la gât, alături de femei în ținute cochete și machiate atent, bătrâni respectabili, cu un aer demn, alături de tineri fisticii. Aparent toată lumea se duce undeva, făcând Bologna să trepideze sub pași grăbiți. Deși încă e frig, sunt terase deschise, unde câte un cuplu mai curajos stă la masă.

Kilometrul zero al Bolognei este format din Piazza Maggiore și o piațetă adiacentă, în care atmosfera este mai relaxată. Turiști și localnici se odihnesc la soare pe treptele din fața Bisericii San Petronio sau pe cele din fața Bibliotecii Salaborsa.

În acest perimetru se află câteva dintre cele mai mari atracții turistice ale orașului. Salaborsa este atât bibliotecă, cât și centru urban de cultură. Înăuntru, vă așteaptă un atrium larg, cu podea de sticlă, sub care se pot întrevea ruinele anticei Bononia, precursora romană a Bolognei de azi. Pe laturile podelei de sticlă, instalați în scaune ergonomice, studenții sânguincioși ai celebrei universități își iau notițe din cărțile împrumutate de la bibliotecă. Vizavi de Salaborsa se află Fântâna lui Neptun, un grup statuar emblematic pentru oraș, datând din 1567.

Lipit de Salaborsa este Palatul Comunal, o clădire impunătoare, a cărei intrare este dominată de statuia papei Grigore al XII-lea, bolognez de origine. În acest imobil a funcționat primăria orașului, din 1336 până în 2008. Acum adăpostește o galerie de artă.

Dar nici acest edificiu nu este cel care domină Piazza Maggiore, ci Basilica San Petronio, a 15-a cea mai mare biserică din lume. În biserică, intrarea este gratuită, un lucru de neconceput în bisericile turistice ale Florenței, de exemplu. Piatra de temelie a fost pusă în 1390, iar construcția s-a încheiat de abia în 1663, dar fațada nu este terminată nici acum, jumătatea ei superioară fiind din piatră brută, fără niciun fel de decorații. În această biserică, în 1530, papa Clement al VII-lea l-a încoronat pe Carol Quintul împărat al Sfântului Imperiu Roman de Națiune Germană.

Față în față cu biserica se află Palazzo del Podestà, unde se găsește și centrul de informații turistice al orașului. De aici se pot procura hărți gratuite ale centrului istoric, fără de care riscați să vă rătăciți în hațișul de străzi acoperite.

În spatele bazilicii se găsește altă bijuterie a Bolognei: primul sediu al universității din oraș, l'Archiginnasio. Clădirea datează din secolul al XVI-lea. Până atunci, studenții celei mai vechi universități din lume învățau în locuri risipite prin oraș.

Zidurile clădirii sunt tapetate cu cartușe omagiale pentru profesorii importanți și cu nenumărate blazoane ale studenților care au învățat aici. Clădirea adăpostește faimoasa sală a Teatrului Anatomic, locul unde se preda anatomia corpului uman, pe cadavre ce erau disecate pe masa de marmură din centrul încăperii. Sala este străjuită de jur-împrejur de lambriuri din care se desprind statui ale marilor medici din Antichitate și Evul Mediu.

Puteți continua vizita îndreptându-vă spre alt simbol al Bolognei, cele două turnuri medievale: Asinelli și Garisenda.

Împreună, cele două constituie un spațiu pitoresc care aduce aminte de Bologna Evului Mediu, când în oraș existau între 80 și 100 de astfel de turnuri, construite de familiile înstărite. Acum mai sunt în picioare sub 20, dintre care cele două, Asinelli (mai înalt) și Garisenda, sunt cele mai proeminente.

Cartierul studentesc este la doar doi pași de cele două turnuri. Smucit, gălăgios și colorat, acesta se întinde pe mai multe străzi, în jurul pieței Verdi. Aici, spectacolul străzii este cel mai pitoresc din tot orașul, rulând pe un fundal de graffitiuri și cu coloana sonoră a cuvântului „Dottore”, scandat ca pe stadion, de tineri care gratulează astfel alți tineri, proaspăt absolvenți.

Dimensiunile mari pe care le are centrul istoric al Bolognei se explică prin faptul că în secolul al XIII-lea, când a fost construit al doilea rând de ziduri, orașul era al patrulea cel mai mare centru urban din Europa creștină, după Paris, Veneția și Florența, cu o populație între 50 000 și 60 000 de persoane. Acum Bologna are o populație de aproape 400 000 de locuitori, fiind al șaptelea cel mai mare oraș al Italiei și unul dintre cele mai prospere.

Bologna este cunoscută în Italia prin trei porecle – „La Dotta”, „La Rossa” și „La Grassa” –, care se traduc prin „Învățată”, „Roșia” și, respectiv, „Grasa”.

„Învățată” provine de la faptul că aici a fost fondată în 1088 prima universitate din lume, unde s-au format de-a lungul secolelor generații după generații de intelectuali din toată Europa. „Roșia” derivă de la cărămizile din care sunt construite cele mai multe clădiri istorice ale orașului, dar și de la orientarea politică de stânga a orașului. În fine, „Grasa” vine de la istoria culinară a orașului, condimentată cu sosuri cremoase de paste și feluri de mâncare bogate în carne.

Ca să gustați un pic din savoarea culinară a Bolognei, luați la pas străzile micuțului district „Quadrilatero”, din vecinătatea

pieței principale a orașului, unde porții imense de șunci și alte preparate din porc se „lăfăie” în vitrinele magazinelor, lângă bucăți pantagruelice de brânzeturi. (Martie 2015)

La Roma ne vom întoarce mereu

Nu întâmplător cuvântul „amor” este o anagramă a cuvântului Roma. Este aproape imposibil să nu te îndrăgostești de Cetatea Eternă. Iar fiecare nouă vizită este încă un motiv să te întorci, pentru a face noi declarații de dragoste.

Roma nu e bine orânduită, nu e curată și nici îngrijită ca orașele din „emisfera” nordică a Europei. Este chiar murdară, pe unele străzi, nu departe de centru, e dezordonată, haotică de-a dreptul, și are zone verzi neîngrijite chiar pe Palatin. Dar este plină de viață, de zgomot și de atitudine. Nu te duci la Roma să te relaxezi, ci să te umpli de energie.

Capitală a lumii pentru o jumătate de mileniu, apoi epicentru al creștinismului și nod al Renașterii, Roma uimește, la fiecare pas, prin suita de monumente antice, medievale, baroce și moderne pe care o etalează, cu o emfază imperială pentru care nu își cere scuze.

Forurile romane singure, dacă ar fi luate și duse într-un pustiu, ar crea în jurul lor o națiune turistică ad-hoc. Lângă ele, Colosseumul și, mai sus, dealul Palatin, cu reședințele împăraților romani, par deja o risipă de minuni ale lumii. Îți trebuie două zile să le iei pe toate trei la pas, după cel puțin 45 de minute de stat la coada de bilete (și asta în extrasezon). Ah, da, și tot aici sunt și cele trei arcuri de triumf care au inspirat toate celelalte arcuri de triumf din restul lumii: ale lui Titus, Septimiu Sever și Constantin cel Mare.

Ieși din acest perimetru, strivit de măreția purperei imperiale, numai pentru a ateriza buimac pe Capitoliu, în brațele lui

Michelangelo, care a creat aici un spațiu urban perfect. Pe unde se vede și originalul Lupei Capitolina, pe care nu îl prea bagă nimeni în seamă.

În coastele Pieței Capitolului, monumentul închinat unității Italiei, alb și maiestuos, a fost poreclit „tortul de nuntă” de americanii care au eliberat Roma în al Doilea Război Mondial. În fața clădirii-monument, statuia călare a regelui unificator Vittorio Emanuele al II-lea eclipsează o intersecție turbată, unde vehiculele descriu o mișcare browniană din care aparent scapă cine poate. Aproape miraculos, nu se petrec accidente, deși pietonii traversează razant, pe lângă mașini și scutere. Columna lui Traian străjuiește de la înălțime tot acest du-te-vino, care nu se oprește decât noaptea târziu.

Pauza de masă ideală se ia admirând Panteonul, în Piazza de la Rotonda. La desert, vizita în vechiul templu transformat în biserică te face să te simți un piticot care se strecoară pe la gleznele coloanelor de la intrare. În interior, cupola cu gaură spre cer se arcuiește peste sutele de vizitatori simultani – o demonstrație de geniu roman. Până la cupola lui Brunelleschi de la Florența, adică vreme de 1 300 de ani, a fost cel mai mare dom din toată lumea asta mare. Și acum, după aproape 2 000 de ani la ridicare, domul Panteonului rămâne cel mai mare construit din beton nearmat.

După Dom, faceți o plimbare pe străduțele adiacente pe care fluxurile de turiști pulsează ca sângele în venele unui atlet în efort. Piața Navona cu cele trei fântâni ale sale este la doi pași și, doar ceva mai încolo, e piața de legume și pește din Campo de' Fiori, supervizată sobru de statuia savantului-martir Giordano Bruno. În direcție opusă se află Piața Spaniei, cu scările făcute celebre de Audrey Hepburn și Gregory Peck în *Vacanță la Roma*.

Ați obosit? Așezați-vă la una din terasele care împânzesc zona și dopați-vă legal cu un espresso, pentru a continua spre Fontana di Trevi. Odată ajunși la fântâna din care s-a născut legenda Anitei Ekberg, înarmați-vă cu multă răbdare, căci aparent acesta este cel mai aglomerat loc din Roma, înconjurat din trei părți de turiști, ca o peninsulă într-o mare de aparate de fotografiat, smartphone-uri și stickuri pentru selfie.

Acordați o zi întreagă doar pentru acest perimetru (Piața Navona – Panteon – Piața Spaniei – Fontana di Trevi). Altfel, dacă vizitați în aceeași zi și zona Colosseum-Palatin-Capitoliu, vi se vor înmuia genunchii când aplicația de pe smartphone va arăta că ați parcurs jumătate de maraton.

Dacă vă gândiți să vizitați și Muzeele Vaticanului, cu tot cu Bazilica Sfântul Petru, alocați o zi întreagă doar pentru acestea și – foarte important – cumpărați biletele online, pentru a evita coada enormă. Dar poate mai bine lăsați Vaticanul și învecinatul Castel Sant'Angelo pentru alt city-break, pentru că, odată ajuns la Roma, sigur te vei întoarce. (Martie 2016)

Elveția, pe repede înainte

Ceasuri, ciocolată, șvaițer, Wilhelm Tell, trenuri în nori, peisaje urbane păstrate ca în basmele fraților Grimm, Davos și Crans-Montana, pârtii de schi – iarna, pășuni alpine cu vaci pătate, vara, bănci cu secrete (neapărat tenebroase) – în toate anotimpurile, St. Moritz și Gstaad, lame de briceag care taie tot, Roger Federer și imagini de *wallpaper*, cu piscuri albite de zăpadă, reflectate în apele limpezi ale lacurilor, pe malul cărora bogații lumii se joacă cu mașini scumpe și vile de lux...

...așa ar putea suna o enumerare a celor mai notorii stereotipuri despre Elveția, o țară agasant de bogată și de bine pusă la punct, cel puțin pentru călătorii care ajung aici din țări unde

aproximația și soluțiile de ultim moment țin loc de exactitate și planificare. Iar acest lucru se întâmplă din cele mai vechi timpuri ale turismului până în ziua de azi, dovadă fiind memoriile lui Dinicu Golescu, inserate în primul jurnal de călătorie românesc, tipărit în 1826.

Foarte multe dintre orașele elvețiene și-au păstrat intact nucleul urban istoric, peste care au pus un pic de *make-up* turistic contemporan. Este și cazul Solothurn-ului, capitala cantonului cu același nume, o așezare de sub 20 000 de locuitori, care este considerată cel mai frumos oraș baroc al Elveției.

Centrul istoric este pietonal, și, într-o zi ternă de iarnă, fără zăpadă, populat doar de o mână de turiști întâmplători și o duzină de localnici, cam lipsiți de vlagă toți. Fiind extrasezon, lipsesc cârdurile de asiatici cu entuziasmul lor, atât de deconcertant, uneori. Unul dintre principalele puncte de atracție este catedrala neoclasică Sfinții Ursus și Victor. Nu este o construcție care să impresioneze prin istorie, fiind de dată relativ recentă (secolul al XVIII-lea), ci prin armonia planului, realizat de un arhitect italian, de unde poate și „muzicalitatea” liniilor. Hramul neobișnuit vine de la numele a doi soldați romani martirizați pe aceste locuri.

Străzile pavate cu piatră cubică cotesc printre clădiri cu trei-patru niveluri, plus mansarde. Din loc în loc, le punctează fântâni monumentale – 11 în total, cu personaje războinice, vopsite în culori vii, ridicate în vârful unor coloane ce par că țâșnesc din apă. Și, tot deasupra capetelor trecătorilor, obloane cu vopsea proaspătă, în tonuri calde, imprimă un aer de ordine și calm. Turnul cu Ceas, din piața centrală, este al doilea punct de atracție, împreună cu fântâna din aceeași piață, care îl reprezintă chiar pe Sfântul Ursus, în armură aurie, purtând stindardul helvet. Cât privește Turnul cu Ceas, acesta este cea mai veche

construcție din oraș. Pe lângă ceasul-standard, mai are unul astronomic. Figurinele și mecanismul datează din 1545.

Solothurn se află pe râul Aar. Puteți vedea profilul orașului istoric oglindit în apa limpede, trecând pe partea cealaltă a râului, de-a lungul unei promenade foarte agreabile.

*

Biel/Bienne și Murten sunt alte două orașele istorice din apropiere care repetă întrucâtva tiparul urban deja descoperit la Solothurn. Primul are în plus amplasarea pe malul lacului cu același nume, iar o plimbare de-a lungul malurilor acestuia te poartă și pe lângă câteva ansambluri rezidențiale, unde prețul unui apartament trece de un milion de franci elvețieni, iar locatarii beneficiază de ieșire directă la pontonul pentru ambarcațiuni.

Murten, cu centrul său miniatural, este o bună recapitulare, înainte sau după o vizită în capitala Elveției, fiindcă strada centrală pare o replică la scară redusă a celei din Berna. La fel ca Biel/Bienne, Murten este amplasat pe malul unui lac alpin. Biel/Bienne este un oraș bilingv din cantonul preponderent german Berna, iar Murten este o enclavă germană în cantonul Fribourg, preponderent francez.

O atmosferă diferită este la Thun, un alt oraș istoric, aflat pe marginea lacului cu același nume, dar situat la sud de Berna, în vreme ce Solothurn e spre nord, iar Biel/Bienne și Murten, spre vest. La Thun se găsește unul dintre cele mai frumoase castele ale Elveției, dar și orașul de la poalele lui merită cu prisosință o plimbare. Aici, Aar se varsă în lacul Thun, la gura de vărsare formându-se o insuliță la care se ajunge trecând un pod de lemn acoperit, atât de caracteristic Elveției.

În fundal se profilează Alpii, acoperiți de zăpezi grele, care se reflectă în ape. Clădirile neoclasiche somptuoase din stânga

completează un peisaj mixt, urban-natural, unic. La castel, unde se află un muzeu de istorie, se ajunge la capătul unor scări abrupte, care pornesc din frumoasa piață pietonală a primăriei, amenajată în sezonul hibernal, cu un impozant brad de Crăciun.

*

Berna este perla coroanei, între orașele unei republici confederative. Nu e la fel de mare ca Zürich, Geneva sau Basel, dar compensează prin frumusețe. Centrul istoric este parte a Patrimoniului Mondial UNESCO, iar majoritatea ghidurilor de călătorie îl cotează ca fiind cel mai frumos dintre orașele mari ale Elveției.

Berna figurează proeminent și în memoriile boierului Dinicu Golescu, autorul primului jurnal de călătorie românesc (*Însemnare a călătoriei mele, Constandin Radovici din Golești, făcută în anul 1824, 1825, 1826*), care a vizitat orașul în 1826. În două sute de ani, multe s-au schimbat, dar înfățișarea exterioară a Bernei a rămas aproape aceeași. Păstrarea intactă a nucleului urban este, de altfel, și motivația înscrierii în patrimoniul mondial.

Primele reglementări de protejare a centrului istoric datează din 1908! Orașul a fost fondat în secolul al XI-lea, după un plan predeterminat și a continuat să se dezvolte urmând liniile unor „principii de planificare urbană excepțional de coerente”, după cum a constatat UNESCO în 1983, când obiectivul a fost introdus pe listă. Nicio mirare, așadar, că ușor-de-impresionatul Dinicu Golescu a fost vrăjit de Berna.

Orașul este așezat pe un deal înconjurat din trei părți de râul Aar, iar intrarea se face și acum după cum consemna boierul muntean: „La dreapta de drum este alea pentru plimbare, care alea și deal ține până a intra în oraș. Întru care intrând se trece gârla Aar, pe un pod de piatră foarte temeinic și frumos,

având pe amândoa părțile în loc de parmalâc [gard scund de lemn], balcoane de her”.

Acum, în plus, pe stânga, la intrarea pe pod, pe malul înalt al „gârlei” Aar, s-a amenajat o grădină pentru o familie de trei urși, care a devenit o atracție majoră pentru turiști. Dincolo de podul peste Aar, Berna își etalează prosperitatea prin vitrinele magazinelor și bijuteriilor de lux de la parterul clădirilor de pe Kramgasse („ulița cea mare, pe care se urcă omul la mijlocul orașului”).

Trotuarele („apururea curate și neploate”) sunt acoperite integral de porticuri sprijinite pe coloane masive, astfel încât nici ninsoarea, nici ploaia să nu-i deranjeze pe trecători. Canalizarea a fost păstrată la suprafață, pe mijlocul străzii, acoperită cu un grilaj. Spațiul carosabil este împărțit frățeste de pi-toni și autobuze, fără stres.

Cu excepția autobuzelor, lucrurile stăteau cam la fel și în 1826: „prin mijloc curge un râuleț de apă pe șanț de piatră, având și ulițele bine pardosite, și zidirile de amândoa părțile în linie”, scria boier Goleșcu. Aproape 100 de ani mai târziu, în 1905, la etajul 1 al uneia dintre aceste „zidiri”, Albert Einstein descoperă teoria relativității. Acum, aici a fost amenajat un muzeu, iar la parter, o cafenea cu numele său. În fața cafenelei, un set de „Einsteinii” cu părul alb și zburlit stau de vânzare, dând la unison din mâna dreaptă, ca suvenire mai puțin geniale.

Nu ratați o vizită în catedrala berneză („ce are o lucrare deosebită, atât înăuntru, cât și pe afară”), cu un portal monumental, decorat cu o suită de statui remarcabil executate („sumă de trupuri mici de marmură, scoase afară din fața zidului, lucrute cu mare meșteșug”). În apropierea catedralei se găsește un parc îngrijit impecabil, cu spații de promenadă cu vedere asupra Aarului și a zonei înconjurătoare. „Ulița cea mare” e punctată

de câteva fântâni pitorești, iar în capătul ei se află Turnul cu Ceas, un alt simbol al Bernei, restaurat în 2018.

Chiar dacă sunteți grăbiți, nu plecați din oraș fără să fi dat o tură până în Bundesplatz, nu departe de Turnul cu Ceas, unde se află eleganta clădire a parlamentului elvet. Tot în această piață se află o serie de restaurante bune, unde puteți încerca un *rösti* – o mâncare elvețiană tradițională din cartofi fierți și răzuiți, apoi prăjiți – în diverse combinații.

*

Boierul Dinicu Golescu și-a încheiat itinerarul european în Elveția. La Geneva, el și-a lăsat doi dintre copiii, pe Ștefan și Nicolae, la universitate. Cei doi au băgat, pesemne, bine la cap ce au învățat în Țara Cantoanelor și, peste ani și ani, au ajuns, mai întâi, revoluționari pașoptiști, apoi prim-miniștri ai României. Familia Golescu a trecut astfel, într-o generație, de la un boier oriental care se îmbrăca cu ișlic și caftan la bonjuriști cu vestă și papion. Schimbarea de vestimentație a fost dublată de cea, mult mai importantă, de mentalitate. Iar aceasta din urmă cu siguranță se datorează mult și șocului cultural pe care boier Dinicu l-a avut în Elveția, șoc care transpare aproape la fiecare frază scrisă despre această țară. Un lucru aproape inexplicabil pentru el era abnegația cu care elvețienii construiau, de pe atunci, infrastructura: „Cum și unde s-au întâmplat câte o râpă, sau cea mai mică nepotrivire a locului, ei pe tot anul câte puțin au săpat de sus și au aruncat în groapă, până au oblit și au înfrumusețat locul ce au fost urât și nefolositor. [...] Întrebând pre muncitori pentru ce să străduiesc la acel colț fără de folos, me-au răspuns că această muncă o fac într-o vreme când nu au lucru trebuincios, și că acest loc, oblindu-să, îi va folosi și că sunt datori un loc urât să-l facă frumos, când va fi cu putință”.

Un astfel de loc au „oblit” elvețienii și lângă Biel/Bienne, de unde pornește autostrada A16, supranumită Transjurana, spre Franța. În apropierea orașului bilingv, elvețienii au băgat burghiile în munții Jura, până pe partea cealaltă, unde se află defileul Taubenloch. Au ridicat, pe piloni, peste defileu, mai multe șosele late, până la nivelul tunelurilor, le-au intersectat într-un giratoriu suspendat peste același defileu, iar apoi au continuat cu burghiile în următorul munte.

Toate aceste opere de artă rutieră au costat sute de milioane de franci elvețieni și se străbat în câteva minute, iar noi gonim pe și prin ele, înainte de a face stânga, spre locul din lume unde se știe poate cel mai bine că timpul este bani – La Chaux-de-Fonds.

Acest oraș se află în partea francofonă a Elveției, nu departe de granița cu Franța, cocoțat la o altitudine de 1 000 de metri, și este unul din leagănele celebrei industrii a ceasurilor elvețiene. Dacă zona dimprejurul orașului este arhetipul clișeeilor turistice despre munții elvețieni, cu hanuri singuratece, înconjurate de pășuni alpine bucolice, La Chaux-de-Fonds este un oraș născut din rigiditatea riglelor puse în unghi drept.

Se spune că locuitorii din această vale au început să mește-rească ceasuri încă din secolul al XVII-lea, pentru a-și ocupa timpul în lungile luni de iarnă, reci, dar pline de soare. În timp, multe din gospodăriile țărănești au ajuns să aibă cât o anexă dedicată ceasornicăriei, mai apoi au apărut atelierile și, ulterior, în zorii epocii industriale, manufacturile, cu tot mai mulți angajați. Apoi, orașul a luat foc, dar, în 1835, a început să fie reconstruit după planul arhitectului Charles-Henri Junod, plan din care liniile curbe au fost expulzate, pentru ca orașul să servească Măriei Sale, Orologiul. Acum, este parte a patrimoniului UNESCO chiar datorită unicității sale.

Tiparul străzilor, asemenea unei table de șah, ușura dezăpezirea, care în secolul al XIX-lea se făcea cu un triunghi uriaș, tras de cai. Orientarea clădirilor, cu ferestre mari dând spre sud, oferea lumină maximă pentru ceasornicari, care nu pot lucra în alte condiții. Clădirile rezidențiale au fost intercalate cu clădirile-atelier, astfel încât muncitorii să consume cât mai puțin timp de acasă la serviciu, pentru a le crește eficiența. La capetele acestui nucleu, orașul a fost lăsat deschis, să crească liber, iar unii patroni de manufacturi – mai apoi, fabrici – de ceasuri și orologii și-au ridicat aici vile. A fost și cazul lui Anatole Schwob, care în 1916 i-a comandat o casă tânărului arhitect din localitate pe nume Charles-Édouard Jeanneret. Acesta a proiectat o locuință cu linii rotunde, pline, care aduc mai degrabă aminte de formele clepsidrelor decât de roțile zimțate ale mecanismelor de ceas. Clădirea, inspirată de călătoriile juneului arhitect în Imperiul Otoman, a depășit cu mult bugetul și timpul de execuție, iar Schwob l-a dat în judecată. Ca să scape de proces, arhitectul a fugit în Franța. Ulterior, a devenit unul dintre cei mai cunoscuți arhitecți ai secolului trecut, sub numele de Le Corbusier, iar „Vila turcească” a devenit un reper al orașului său natal, chiar dacă este închisă publicului, fiind locuința de protocol a companiei de ceasuri Ebel.

În *Capitalul*, la Chaux-de-Fonds a fost descris de Karl Marx ca fiind „un uriaș oraș-fabrică”. Acum, o plimbare hibernală pe străzile înghețate, uniforme și simetrice ale așezării te poate duce cu gândul la o distopie în stil Dickens, cu proletari opresați de patroni hrăpăreți, dar asta numai câteva secunde, până când câte un cuplu de burghezi placizi trece pe lângă tine, plimbându-și câinele și aducându-ți aminte că ești în țara unde clasa de mijloc este etalonul prosperității. Chiar și materialele turistice informative îi prezintă pe muncitorii din industria orologeriei ca fiind

„aristocrația proletariatului”, mulțumită înaltei calificări și specializării, recompensate prin retribuții pe măsură.

Clădirile incluse acum în patrimoniul mondial nu sunt în sine spectaculoase, fiind concepute să fie funcționale și atât. Arhitectura este atât de monotonă, încât este foarte ușor să te pierzi pe străzile cvasiidentice, dacă nu ai o hartă la îndemână.

La începutul secolului XX, în acest oraș se producea o jumătate din toate ceasurile lumii, iar industria orologeriei a continuat să se dezvolte, aducând cu ea mari planuri urbanistice, de unire cu învecinatul Le Locle, și el inclus în Patrimoniul UNESCO din aceleași motive. Situația s-a schimbat însă în anii 1970, când invazia mondială a ceasurilor electronice japoneze a gripat mecanismele de piață elvețiene, iar La Chaux-de-Fonds a intrat în declin.

În afară de modelul urban unic și Le Corbusier, La Chaux-de-Fonds se mândrește și cu o moștenire arhitecturală Art Nouveau însemnată, dar în alte zone decât cele din cartierul istoric al ceasornicarilor, precum și cu un alt localnic care a făcut carieră în străinătate: Louis Chevrolet.

Un centru de informare turistică se află chiar în buricul orașului, la parterul unui bloc-turn, unde se găsesc și hărți cu principalele trasee din oraș. În vârful blocului-turn se află o platformă de observație, de unde tiparul regulat al clădirilor se vede ca în palmă. Înainte de a pleca în excursie pe străzile orașului, trebuie vizitat al doilea punct turistic („Espace de l'urbanisme horloger”), situat peste drum de primul și dedicat exclusiv orologeriei din La-Chaux-de-Fonds, unde rulează și un film care explică mărirea și stagnarea așezării (de decădere nu se poate vorbi), prin prisma industriei care i-a dat viață.

În fine, dar nu în ultimul rând, tot aici funcționează Muzeul Internațional al Orologeriei, un *nec plus ultra* pentru iubitorii măsurării timpului, care oferă o incursiune în profunzime

asupra evoluției ceasurilor și a altor mecanisme de măsurare a trecerii vremii, cu ajutorul a sute de exponate.

*

Basel, al treilea cel mai mare oraș al Elveției, după Zürich și Geneva, și un soi de capitală culturală autoproclamată, este unul dintre cele mai ușor de vizitat orașe plecând din România, deoarece în apropiere se află EuroAeroportul Basel-Mulhouse-Freibourg, legat prin curse aeriene direct de țara noastră. Acest aeroport, cam mic și murdar pentru numele pe care îl poartă, este aflat pe teritoriul Franței și are două ieșiri, una către Hexagon, cealaltă către Elveția. Cea din urmă dă direct pe peronul autobuzului 50, care circulă – cum altfel? – cu precizie de ceas elvețian, între gara din Basel și aerogară. Odată ajuns în gară, Baselul este ușor de vizitat la pas, centrul istoric, amplasat de-a lungul Rinului, nefiind cu mult mai mare decât cel al Clujului. În drum spre nucleul urban se află intriganta Fântână Tinguely cu instalații cinetice, proiectate de acest sculptor modernist.

Două obiective merită cu prisosință vizitate în Basel, și anume, catedrala (Münster) și primăria. Prima este o clădire cu ziduri de gresie roșie, țigle colorate și turnuri gemene. Pe fațadă, în stânga, iese în evidență un relief al Sfântului Gheorghe ucigând balaurul. Printre cei care și-au găsit aici odihna veșnică se numără Erasm din Rotterdam, a cărui lespede de mormânt este acum amplasată la baza unei coloane. Pe latura stângă, privind din fața catedralei, se găsește un superb portal romanic, păstrat de la prima catedrală, arsă de unguri în 917.

În spatele catedralei se află un parc (Pfalz), pe o esplanadă înaltă a Rinului. De aici, pe scări în jos, se poate ajunge la malul râului, unde se află „portul” unui mic bac, care traversează râul propulsat doar de curentul apei. Dacă ați trecut pe partea cealaltă, coborâți pe firul Rinului până la podul Mittlere Brücke

și urmăriți arcadele elegante ale acestuia. Alături de Münster, podul este unul dintre simbolurile orașului. A fost deschis în 1226, numărându-se printre cele mai vechi poduri de pe Rin. Întoarceți-vă pe el în centrul istoric și faceți apoi o plimbare pe stradela Rheingasse, unde se află câteva dintre cele mai vechi case din oraș. Mai departe, pe Martingasse, se află somptuoasele palate baroce ale fraților Lukas și Jakob Sarasin, dintr-o faimoasă familie locală de patricieni. Îndreptați-vă apoi spre primărie, pe care o veți găsi negreșit – mare, roșie și impunătoare –, în agitata piață centrală (Marktplatz). Clădirea, construită între 1500 și 1514, dar cu turnul ridicat abia în anii 1800, are o curte interioară pătrată în care se intră prin trei arcade. Curtea, cu frumoase picturi murale în tonuri de roșu, este dominată de statuia senatorului roman Lucius Munatius Plancus, fondatorul orașului roman Augusta Raurica, din apropierea Baselului. O scară duce spre primul etaj, deschis spre curte, de unde întregul ansamblu se poate vedea mai bine.

În spatele curții se află o galerie unde se păstrează originalele statuiilor de pe fațadă, reprezentându-i pe împăratul romano-german Henric al II-lea și soția sa, Kunigunda – patronii orașului. Între cei doi împărați, deveniți sfinți, se află, pe picior de egalitate, statuia Justiției, legată la ochi și cu balanța în mână. Un memento că nimeni nu e deasupra legii. Sau, în zisa plină de can-doare a dumnealui boier Goleșcu: „în toată Elveția, nobil și prost nu este, ci toți sunt frați compatrioți”. (Februarie 2019)

Pe Inn în jos, pe un mal frumos

Acoperișul de Aur din centrul Innsbruckului poate fi prima mușcătură din sendvișul de istorie și artă al celor care călătoresc de-a lungul Innului, pornind din capitala Tirolului și până când acesta iese în Bavaria vecină.

Cele 2 657 de țigle de cupru aurii care acoperă balconul clădirii de la kilometrul zero al Innsbruckului sunt unul dintre motoarele industriei turismului într-un oraș care și-a poleit blazonul găzduind două ediții ale Jocurilor Olimpice „albe”.

Turiștii forfotesc în centrul istoric, printre terase, muzee, galerii de artă și „slăninării” – adevărate galerii de artă culinară tiroleză, unde se pot servi, în picioare sau la masă, platuri cu șunci cel puțin la fel de gustoase ca cele făcute odinioară de sașii ardeleni.

Castelul Ambras este situat deasupra Innsbruckului, pe malul opus al Innului față de centrul istoric al orașului, fiind vizibil de la mare distanță, grație siluetei impunătoare. Galeria de portrete a castelului este inestimabilă, iar pentru români are o semnificație aparte, aici fiind adăpostit cel mai cunoscut portret al lui Vlad Țepeș, folosit și pe pliantele de promovare a castelului. Galeria cuprinde peste 200 de pânze, semnate, printre alții, de Tițian, Van Dyck sau Velásquez.

Cu Innsbruckul ca aperitiv, în farfurie se așază apoi Hall in Tirol, următorul oraș în aval pe Inn și poate cel mai fermecător. Un centru vechi așezat în pantă se curbează spre principalul meniu turistic al locului: muzeul monetăriei. Aici, de-a lungul vremii, s-au emis unele dintre cele mai puternice monede ale Europei. La finalul vizitei puteți lua ca amintire o monedă bătută cu mâna dumneavoastră.

Lăsând în urmă, pe dreapta autostrăzii, ciudata biserică de la Volders, urmează o trufanda – Wattens, oraș ajuns pe harta mondială a luxului mulțumită unui meșter sticlar din Boemia, care s-a stabilit aici pe la finele secolului al XIX-lea. Îl chema Daniel Swarovski.

Acum, la marginea orașului se întinde imensa fabrică unde se produc în cantități industriale cristalele care hrănesc

pofta de sclipici a lumii întregi. Chiar lângă ea se află „Lumile de Cristal”, un muzeu de artă modernă care are în centru, bineînțeles, cristalul.

Un experiment Dali, alături de un teatru mecanic cu păpuși care mășăluiesc deasupra capului, lângă un dom în măruntaiele căruia imaginea ți se reflectă într-un milion de ape, nu departe de proiecția difuză a unui film, pe pereții din cristale microscopice ai unui labirint multimedia¹. Experiența este copleșitoare. La final, vizitatorii buimaci nu au altă cale de scăpare decât prin magazinul de unde nimeni nu pleacă cu mâna goală.

Cu nume scurt și strâmb, urmează Schwaz, oraș tirolez de seamă, care și-a tras seva din argintul pe care minerii l-au smuls muntelui. Urbea se mândrește cu singura biserică cu patru hale din Europa, uriașă pentru un oraș de doar 12 000 de suflete, dacă acesta nu ar fi fost, în momentele sale de glorie, al doilea cel mai mare centru urban al Tirolului.

Deasupra orașului atârnă pe o stâncă abruptă fortăreața Friendsberg. De strajă mai stă un singur austriac bătrân, care îți taie bilete de intrare în muzeul orașului, amenajat în donjon. De la ultimul etaj se poate vedea, de partea cealaltă a Innului, arogantul Tratzberg, fost castel de vânătoare cu metehne aristocratice încă foarte contemporane.

Nu durează mai mult de jumătate de oră cu mașina să ajungi la el. Conții Eggenberg îl stăpânesc sănătoși și în ziua de azi, iar printre supușii lor se numără și un valah din Arad, conducătorul titicarului care duce turiștii cale de vreo doi kilometri prin pădure, până în curtea castelului.

Înăuntru, conții nu s-au zgârcit cu *mise en place*-ul și au pus la bătaie o colecție excepțională de mobilier de epocă. Scrinuri, baldachine și mese princiare defilează sub ochii vizitatorilor.

¹ Între timp, muzeul a fost reamenajat.

Tavanul de lemn al Sălii Reginei îi lasă cu gurile căscate, în timp ce în urechi le sună, prin intermediul unui ghid audio sofisticat, vocea blândă a foștilor proprietari (aiurea – sunt, de fapt, actori).

Trecând din nou pe partea cealaltă a râului, urmează Rattenberg. Acest oraș ai putea să îl iei în palmă, atâta este de mic. Sau l-ai putea pune sub un glob de sticlă și să-l ții pe nop-tieră, ca suvenir. Cel mai mic oraș din Austria are doar 440 de locuitori și o parcare cât un cartier. Este burgul perfect, cu biserică înaltă, pasaje abrupte, străzi strâmte și fortăreață cu donjon semeț.

Kufstein e cireașa de pe tortul călătoriei, ultima oprire înaintea ca Innul să plece spre Bavaria. Neapărat să faceți o plimbare pe romantica Römerhofgasse, cu arcade întinse între clădiri. Apoi continuați spre fortăreața albă care domină orașul. Prin labirintul cetății cu istorie complicată, ajunsă într-un final una dintre cele mai fioroase pușcării imperiale, te poți pierde ore în șir. Haiduci unguri, rebeli cehi, revoluționari italieni și sfinți români (Moise Măcinic și Oprea Miclăuș) au simțit aici pe pielea lor ce însemna „închisoarea popoarelor”. (August 2009)

Castelul uriașilor de pe meleagul țipțerilor

Spišský Hrad (sau Castelul Spis) este unul dintre cele mai mari din lume, fiind situat pe locurile fruntașe în toate topurile de acest gen. Castelul a fost sute de ani centrul administrativ al regiunii Zips (Spiss, în slovacă, Sepes în maghiară). Aceasta a fost o enclavă de locuitori germani pe teritoriul Ungariei medievale, înconjurată de slovaci și unguri, într-o bună măsură asemănătoare cu zona săsească din România.

Câteva sute de localnici germani din zona Zips au fost colonizați la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul celui următor în Maramureș și Bucovina. Românii le-au zis acestor

nemți „țipteri”, de la termenul „zipser”, adică locuitor din comitatul Zips. O mică populație de țipteri mai trăiește și astăzi în Vișeu de Sus.

Castelul Spiss este mândria ținutului țipterilor, care, la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, au părăsit ținutul natal pentru a se stabili în Germania, într-un mod asemănător cu cel al sașilor bistrițeni. Acum, regiunea Spiss nici măcar nu mai există ca entitate administrativă, dar continuă să denumească una dintre cele 21 de regiuni turistice ale Slovaciei.

Cu o suprafață de 49 485 de metri pătrați, cetatea-castel face o primă impresie formidabilă. Zidurile albe se ridică, ciclopice, pe un deal care domină o întinsă și mănoasă câmpie. Nu e greu de ghicit de ce aici și-au ales comiții Zipsului locul de comandă – dealul domină net toată regiunea, cât vezi cu ochii, de jur-împrejur. Orice armată care s-ar fi hazardat să asedieze castelul ar fi fost văzută de la mare distanță.

Acum, castelul, inclus în Patrimoniul UNESCO, este asediat doar de armata turiștilor, slovaci majoritari, dar și polonezi, maghiari sau germani. Fortificația adăpostește un mic muzeu de istorie a zonei și o bucătărie medievală reconstituită. Un restaurant cu o terasă plăcută, amplasat chiar lângă intrare, completează oferta turistică.

Punctul forte al vizitei este ascensiunea în turnul rotund, care țâșnește chiar din mijlocul arabescului de ziduri pe care îl descrie castelul. Panorama de pe platforma turnului este amețitoare. Din trei părți, castelul este înconjurat de câmpuri lucrate îngrijit, împărțite în forme rectangulare, pe care șoselele fac slalom în toate direcțiile. În a patra parte, la poalele castelului, se află orașelul Spišské Podhradie, o comunitate care a trăit, la propriu și la figurat, în umbra castelului. Pentru o vreme, localnicii au furnizat castelului resursele umane necesare bunei funcționări administrative, iar acum câștigă de pe urma exploatării turistice.

La marginea orașului opusă castelului se află Capitulul Spiss, centrul ecleziastic al țipțerilor, unde se află biserica și reședința episcopală. În prelungirea acestora s-a format o stradă cu clădiri baroce elegante. Întregul ansamblu ecleziastic, o micuță localitate în sine, este înconjurat de ziduri. Și acest ansamblu este inclus în Patrimoniul UNESCO, dar este mult mai puțin vizitat decât castelul.

Despre castel se știe că era deja construit în secolul al XII-lea, pe locul unui vechi fortărețe celtice și, mai apoi, slave. În prima jumătate a secolului al XII-lea i-a fost construită o centură de ziduri, care l-a făcut de necucerit pentru tătari în timpul invaziei din 1241.

În același secol, fortificațiile au fost încă o dată întărite și extinse, cu ajutorul unor pietrari italieni, care lucrau și la ridicarea Capitulului. Turnul locuință, acum gotic, și palatul (încăperile de locuit) romanice au fost ridicate în această epocă. Toate monumentele se află în curtea din zona cea mai înaltă. În timpul domniei lui Ludovic cel Mare, în secolul al XIV-lea, castelul a mai primit o curte, cea centrală, iar la jumătatea secolului al XV-lea a fost ridicată și curtea de jos.

Spre deosebire de cetățile săsești de la noi, cum sunt Saschiz, Râșnov sau Slimnic, care erau folosite și îngrijite de comunitățile din jur, Castelul Spis a fost reședința feudală a nobililor care stăpâneau ținutul.

În perioada tulbure de după înfrângerea Ungariei la Mohács, în 1526, un magnat din familia care stăpânea Spišský Hrad, Ioan Zápolya, născut chiar în castel, s-a ridicat ca pretendent la tronul Ungariei. Deși nu a reușit să se impună pe tron, fiul său, Ioan Sigismund, a devenit primul principe al Transilvaniei autonome. Văduva lui Ioan Zápolya, regina Isabella, a renunțat să pretindă coroana pentru fiul său abia în 1551, când în Biserica Sfântul Mihail din Cluj a predat însemnele regalității către trimișii

împăratului Ferdinand de Habsburg. Atât soția, cât și fiul lui Zápolya sunt înmormântați în catedrala catolică de la Alba Iulia.

Revenind la Castelul Spis, acesta a ajuns în secolul al XVI-lea în mâinile familie Thurzo, iar din 1636 până în 1945 a fost în proprietatea familiei Csaky. La castel se ajunge ușor din Košice, după o oră de condus, pe un drum pitoresc prin Carpații Slovaciei. (Septembrie 2013)

Eger, cutiuța cu bijuterii a Ungariei

Eger, un oraș cam cât Zalăul, situat la jumătatea distanței dintre Debrețin și Budapesta, poate fi revelația unui sejur în Ungaria. Cu o populație de sub 60 000 de locuitori, este dovada vie a valabilității zicalei potrivit căreia esențele tari se țin în sticle mici. Astfel, poate că este neînsemnat din punct de vedere al populației, dar ascunde un adevărat depozit de bijuterii turistice.

Deși turcii au construit aici cel mai nordic minaret din Europa, orașul este privit de maghiari ca un bastion al rezistenței antiturcești, după ce, în 1552, căpitanul István Dobó a apărut cu succes cetatea în fața trupelor otomane, de douăzeci de ori mai numeroase. În cele din urmă, orașul a fost ingenuncheat de turci, în 1596, și, timp de aproape 100 de ani, s-a aflat sub stăpânirea acestora – un adevărat avanpost al lumii islamice în inima Europei.

Acum, Egerul are un aer pașnic, de oraș de provincie, unde localnicii se știu între ei și își dau binețe politicos pe stradă. Pe un spațiu mic, în oraș se regăsesc o serie de atracții turistice de primă mărime, care merită un ocol de 3-4 ore de la autostrada Budapesta-Debrețin, situată la 25 de kilometri (ieșirea Füzesabony).

Impresionanta catedrală episcopală, în stil neoclasic, este al doilea cel mai mare lăcaș de cult din Ungaria și un *must see* pentru valoarea sa arhitecturală, chiar dacă nu se poate

mândri și cu o vechime deosebită (1831–1837). În interior, „Bazilica” – așa cum îi spune toată lumea – frapează prin spațiile vaste și pictura tavanului.

Vizavi de Bazilica din Eger se află clădirea „Lyceum” (Institutul Pedagogic), cu un „Turn al Vrăjitorilor”, amenajat ca un punct de atracție pentru turiști. Este vorba despre un mic muzeu al instrumentelor astronomice și, chiar în vârful clădirii, o „camera obscura”, practic, un periscop, prin care se pot vedea împrejurimile, proiectate pe o masă din încăpere. Mecanismul datează din 1776!

O plimbare pe străzile din centru dezvăluie un aer surprinzător de mediteraneean pentru un oraș situat la latitudinea de 47 de grade nord. Străduțe înguste, pavate cu piatră și ticsite cu flori duc spre piața István Dobó, în spatele căreia se înalță, măiestruoasă, cetatea orașului.

Aceasta găzduiește un muzeu de istorie bine garnisit, adăpostit de frumosul palat episcopal, ridicat în stil gotic.

Vizitarea cetății nu durează mai mult de două ore, după care puteți reveni în oraș, pentru a urca în minaret. Legenda spune că, după eliberarea Egerului, orășenii au vrut să-l dărâme cu ajutorul a 400 de boi, puși să tragă în jug pentru a smulge turnul din fundație. Minaretul a rezistat însă încercării și se înalță și acum până la 40 de metri deasupra pământului. Cine nu suferă de claustrofobie, atacuri de panică sau rău de înălțime poate urca cele 97 de trepte înguste până în vârf, de unde se deschide o panoramă minunată asupra orașului.

Puteți lua masa la prețuri rezonabile pe terasele din zona pitonată de lângă Bazilica și Lyceum sau, la fel de bine, dar mai scump, în apropiere de zidurile cetății. La unele restaurante se poate comanda și un „platou ardelenesc”, decorat, printre altele, cu o felie de portocală – contribuție năstrușnică la bucătăria transilvăneană. Asortați mâncarea cu un excelent vin roșu și greu de Eger – Egri Bikavér/„Sânge de Taur”. Și, dacă aveți

mai mult timp la dispoziție, nu ratați ștrandurile orașului, grozave ca peste tot în Ungaria. (Septembrie 2013)

Gyula, pământ românesc!

Sezonul estival nu a început încă, dar în parcarea hotelului Erkel din Gyula au apărut deja mașinile cu numere de Timiș, Cluj, Caraș-Severin, Bihor sau Mehedinți. De fapt, nici nu au dispărut, peste iarnă, fiindcă la băile și *aquapark*-ul din Gyula se vine în orice anotimp. „Gyula este o destinație predilectă pentru români. Polonezii merg masiv la Hajdúszoboszló, slovacii, la Miskolctapolca, românii, la Gyula”, spune dr. Róna Iván, consilier turistic al companiei Gyulai Várfürdő Kft., cea care operează băile termale, ștrandul în aer liber și complexul acvatic acoperit.

De ce aleg românii cu precădere Gyula nu e greu de ghicit. Pe stradă se aude frecvent românește și nu e vorba doar despre turiști, fiindcă orașul-stațiune este inima minorității românești din Ungaria. În Gyula funcționează și un consulat românesc, majoritatea localurilor au meniuri în limba română, iar toate hotelurile cu pretenții au și angajați care știu română. „Românii se simt bine aici, pentru că sunt aproape de graniță și pentru că multă lume vorbește românește. Vin din Timiș și Arad, pentru o zi, de dimineața și până seara, și din Cluj, Bihor, Mureș, dar și din Brașov sau Secuime, pentru mai multe zile”, precizează consilierul turistic. Gyula se află la 20 de kilometri după vama Salonta–Méhkerék.

Modul în care maghiarii au pus apele termale la lucru este admirabil. Katona Ilona, director regional de marketing pentru Câmpia de Sud în cadrul Oficiului Național de Turism al Ungariei, spune că țara vecină numără 37 de complexe de băi, dintre care 25 folosesc apă termală cu proprietăți curative. Băile Gyula se numără pe locul al 7-lea din punct de vedere al numărului de vizitatori înregistrați în 2014.

Doar pe granița de răsărit a Ungariei, adică foarte aproape de România, se găsesc trei stațiuni care atrag zeci de mii de turiști anual – Gyula, Hajdúszoboszló și Sóstó, la care se adaugă complexele termale și acvaticice din marile orașe estice ale Ungariei, Debrețin (în N-E) și Szeged (în S-E). Dintre toate acestea, Gyula este destinația cea mai prietenoasă pentru familii. „Este mai liniște, există facilități pentru copii, mult spațiu verde, și, de aceea, la Gyula vin familii cu copii”, mai spune dr. Róna Iván.

*

Cea mai mare atracție a orașului Gyula este, bineînțeles, complexul de băi termale, cu ștrand și *aquapark*. Acesta este amplasat lângă cetatea Gyula și lângă castelul Almásy. Complexul de băi termale a fost deschis încă din 1968, iar din 1971 are rang de stațiune națională. Apa termală este exploatată prin patru bazine acoperite – dintre care unul de înot și unul pentru familii – și unul în aer liber, dar cu intrarea din spațiul acoperit. Apele termale de la Gyula ajută la regenerarea organismului, au efect analgezic, reduc reacțiile alergice, calmează sistemul nervos, reduc insomniile, inflamațiile etc.

Băile termale sunt completate de un ștrand în aer liber, cu numeroase piscine, înconjurată de spații verzi elegante, cu gazonul tuns englezește. Există o piscină cu tobogane, una cu valuri artificiale, un bazin pentru copii și un bazin de înot, acoperit. Ștrandul a fost amenajat pe domeniul castelului baroc Almásy și seamănă întrucâtva cu complexul Weekend din Târgu-Mureș.

Băile termale și ștrandul sunt triplate de noua atracție acvatică a orașului – Aquapalota (Palatul Acvatic), un *aquapark* cu dotări de ultimă oră, inaugurat în decembrie 2013. Aici funcționează o piscină de relaxare, cu instalații de hidromasaj, una de înot și una pentru copii. Există și două tobogane, care formează spirale spectaculoase, dar și un bazin pentru sărituri.

Pentru adulți, există un bar pe apă, la care se pot consuma băuturi fără a ieși din piscină.

Toate cele de mai sus sunt completate de un parc de saune cu șapte tipuri diferite de băi de aburi. Complexul poartă numele de Băile Cetății Gyula.

*

Cetatea Gyula este situată literalmente la o aruncătură de băț de complexul acvatic și potolește pe deplin „setea” amatorilor de turism cultural. Fortificația este de factură gotică, ridicată din cărămidă și a fost restaurată cu atenție în deceniul trecut, fiind redeschisă în 2005.

Douăzeci și patru de camere ale cetății au fost gândite ca un spațiu muzeistic care te poartă prin istoria întregii regiuni înconjurătoare a zonei Gyula. O ascensiune în vârful turnului cetății deschide o priveliște frumoasă asupra orașului, cu patru fleșe care se profilează pe cer, înconjurate de o mare de arbori verzi, pigmentați cu cărămiziul sau ruginiul acoperișurilor.

Austeritatea fortificației este îndulcită de un lac – rămășiță a vechiului șanț de apărare – în care cetatea se oglindește. Reflexia cazonă este tulburată din când în când de un cârd de rățuște, care plutesc alene, foarte conștiente că sunt admirate de turiști. În fiecare dimineață, ele traversează în pas legănat strada din apropiere, de la cuib spre lac, blocând circulația, în ambuteiaje care nu enervează pe nimeni, spune ghidul de turism Kocsis János.

Prima atestare documentară a cetății este din 1445. În 1476 cetatea și domeniul aparținător intră în posesia regelui Matia Corvin până în 1482. Acesta o donează fiului său nelegitim, Ioan, care amenajează spațiile rezidențiale ale cetății și ridică în imediata apropiere a acesteia un masiv turn rotund, numit Rondella, unde acum funcționează o terasă de vară. Fortificația a fost cucerită de turci în 1566. În 1720, după eliberare, este donată

baronului Johann Georg Harruckern. Acesta repopulează și redresează economic zona, după perioada de ocupație turcească.

*

Unul dintre cele mai frumoase cartiere ale orașului, liniștit și verde, poartă numele de „Orașul Mare Românesc”. Este situat în apropierea cetății, la nici cinci minute, pe jos, de Băile Cetății. În această zonă se află liceul cu predare în limba română „Nicolae Bălcescu” și sediul Autoguvernării Românești din Ungaria (pe strada Eminescu, nr. 1). Tot aici se mai află o grădiniță românească cu logoul tricolor, și, nu departe de ea, statuia generalului american de origine română George Pomutz, în piața cu același nume. Pomutz s-a născut la Gyula și a emigrat în SUA după Revoluția din 1848. A ajuns consul american la Sankt-Petersburg, calitate în care a contribuit la cumpărarea Alaskăi de către americani.

Tot la Gyula și tot foarte aproape de complexul acvatic se află Catedrala Episcopală „Sân' Nicoară” a românilor din Ungaria. În curtea bisericii se află busturile lui Moise Nicoară și Nicolae Bălcescu. Biserica, de factură barocă, la fel ca și celelalte biserici istorice din Gyula, este împodobită cu un tricolor românesc în interior.

*

Nucleul orașului-stațiune se poate străbate la pas în 15 minute, iar între acesta și complexul acvatic se poate merge într-o plimbare plăcută de 10 minute sau cu ajutorul unui trenuleț turistic, botezat Thomas, după celebra locomotivă din desenele animate.

Nu ratați jocurile de lumini și apă din piața centrală, Kossuth Lajos, și nici biserica reformată din Piața Harruckern. Imediat lângă aceasta, se află alte două obiective turistice majore ale orașului, pe strada Jókai Mór: „Cofetăria de o sută de ani” și Casa Ladics.

„Cofetăria de o sută de ani” (Százéves Cukrászda) datează, de fapt, de 175 de ani, fiind fondată în 1840. Este a doua cea mai veche din Ungaria, „dar cea mai frumoasă” – după cum subliniază ghidul Kocsis János. Mobilierul Biedermeier original al cofetăriei a fost restaurat în anii 1980, odată cu picturile murale originale. Atmosfera de secol XIX este refăcută ireproșabil, ea fiind întregită de un muzeu al uneltelor de cofetar, dar și de o cutie muzicală cu manivelă, veritabil strămoș al tonomatului. De asemenea, vânzătoarele sunt costumate în costume de epocă. Nu ratați să cumpărați de aici câteva bomboane de ciocolată excelente.

Lipită de cofetărie se găsește Casa Ladics, un muzeu de familie, care păstrează parfumul caselor burgheze de demult, cu mobile grele, de esențe nobile, porțelanuri atât de fine, că par străvezii și tacâmuri strălucitoare. Membrii familiei Ladics au practicat ca avocați în Gyula vreme de cinci generații. În 1978, neavând copii, ultimul descendent al familiei a donat orașului casa, cu scopul de a fi transformată în muzeu.

*

Nu vă duceți la Gyula dacă urmați o cură de slăbire! Riscați nu doar să nu vă țineți de ea, ci chiar să puneți câteva kilograme în plus. Ispitele sunt la tot pasul. Bucătăria locală este centrată în jurul cârnaților de Gyula (*Gyulai kolbász*), condimentați generos cu boia, de unde un gust iute și o culoare roșiatică, specifică. Este greu să rezști unor astfel de bucate, medaliat în 1935 la Expoziția Mondială Alimentară de la Bruxelles.

Alte delicatese locale sunt mierea, deosebit de gustoasă, mai ales cea de pădure (închisă la culoare) și palinca. Fabrica locală de palincă – unde se organizează degustări – produce tărie din prune, mere, pere, cireșe, dar și din nuci verzi, coacăze sau gutui. (Mai 2015)